

Θεολογικά Χρονικά

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2016: Οικουμενικὸν Πατριαρχεῖον, Κωνσταντινούπολη

Τὸ διήμερο 4 καὶ 5 Ἰανουαρίου 2016 τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο φιλοξένησε στὸ Φανάρι συνάντηση τριάντα περίπου ἐπιστημόνων. Σκοπὸς τῆς συνάντησης αὐτῆς ἦταν ἡ καλλιέργεια σχέσεων μὲ θεολόγους καὶ ἀκαδημαϊκοὺς δασκάλους καὶ ἐρευνητὲς ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμο, οἱ ὅποιοι ἐργάζονται καὶ διακονοῦν σὲ διάφορους ἐπιμέρους τομεῖς, ἰδιαίτερα μάλιστα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου. Στὸν χαιρετισμὸ πὸν ἀπηύθυνε, ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. κ. Βαρθολομαῖος σημείωσε: «Σὰς προσκαλέσαμε ἐδῶ θεωρώντας σας ὡς μία μικρὴ ἀντιπροσωπευτικὴ ὁμάδα μᾶς ἀρκετὰ μεγαλύτερης ὁμάδας τῆς Ἐκκλησίας μας, ἕνα σύμβολο τοῦ ζωντανοῦ ἐνδιαφέροντός μας γιὰ ὅλους ἐκείνους πὸν ὑπηρετοῦν καὶ διακονοῦν τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ μὲ ποικίλους τρόπους σὲ ὅλα τὰ μῆκη καὶ πλάτη τοῦ κόσμου. Εἶστε μία ὁμάδα πὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ θεολόγους καὶ ἱστορικούς, ἐπιστήμονες καὶ διδάσκοντες, γυναῖκες καὶ ἄνδρες ἀπὸ τὴς Η.Π.Α., τὴν Εὐρώπη, καθὼς ἐπίσης ἀπὸ τὴν Ἀσία καὶ τὴν Αὐστράλια». «Μὲ τὸν τρόπο αὐτό», πρόσθεσε, «θὰ μπορέσουμε νὰ συσφίξουμε περαιτέρω τοὺς δεσμούς μεταξύ τῆς ἱεραρχίας καὶ τῶν λαϊκῶν στὸ πεδίο τῆς διακονίας, πρὸς ὄφελος τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας». Οἱ ἐπιστήμονες παρουσίασαν τοὺς δικούς τους

προβληματισμούς, σκέψεις καὶ προτάσεις σὲ ἐπιμέρους πεδία, σύμφωνα μὲ τὴς ἰδιαίτερες κατευθύνσεις τους: ὡς ἐπικεφαλῆς Ὁρθοδόξων σεμιναρίων καὶ Ἰνστιτούτων, ὡς Καθηγητὲς σὲ μὴ Ὁρθόδοξα ἀκαδημαϊκὰ ἰδρύματα, ὡς θεολόγοι πὸν ὑπηρετοῦν τὴν ἱεραποστολή, τὴ θρησκευτικὴ ἐκπαίδευση καὶ τὴς ἐκδόσεις καὶ ὡς ἐπιστήμονες πὸν δραστηριοποιοῦνται στὴς φυσικὲς καὶ κοινωνικὲς ἐπιστῆμες, ὅπως ἐπίσης στοὺς τομεῖς τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 5ης Ἰανουαρίου ἀφιερώθηκε σὲ μία ἀνοικτὴ συζήτηση γύρω ἀπὸ τὴς προετοιμασίες τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Περγάμου κ. Ἰωάννης (Ζηζιούλας) προήδρευσε σὲ δύο ἐκτενεῖς συνεδρίες· ἐκφώνησε ὁμιλία πρὸς τοὺς συμμετέχοντες καὶ συζήτησε εὐρέως μαζί τους γύρω ἀπὸ τοὺς σκοποὺς, τὴς προκλήσεις καὶ τὴς εὐκαιρίες τῆς Συνόδου. Τὰ κείμενα τῶν σχετικῶν παρουσιάσεων βρίσκονται διαθέσιμα στὴν ἐπίσημη ἰστοσελίδα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου: <https://www.patriarchate.org/-/scholars-meeting-at-the-phanar?inheritRedirect=true&redirect=%2Flatest-news>, ἀπὸ ὅπου καὶ ἀναδημοσιεύονται στὴ συνέχεια.

Οἱ συμμετέχοντες τῆς συνάντησης:

Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Γέρων Περγάμου κ. Ἰωάννης (Ζηζιούλας)

Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σασίμων

κ. Γεννάδιος (Λυμούρης)

Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Προύσης

κ. Ἐλπιδοφόρος (Λαμπруνιάδης)

Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σηλυβρίας κ. Μάξιμος (Βγενόπουλος)

Δευτερευόν των Πατριαρχικῶν Διακόνων π. Θεόδωρος Μείμαρης

Νικόλαος Ἀσπρούλης, Ἀκαδημία Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου (Ἑλλάδα)

π. John Behr, Θεολογικὸ Σεμινάριο Ἁγίου Βλαδίμηρου (Η.Π.Α.)

π. Ἰωάννης Χρυσανγῆς, Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο

Will Cohen, Πανεπιστήμιο Scranton (Η.Π.Α.)

Κωνσταντῖνος Δελικωσταντῆς, Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν (Ἑλλάδα)

George Demacopoulos, Πανεπιστήμιο Fordham (Η.Π.Α.)

Brandon Gallaher, Πανεπιστήμιο Exeter (Μεγάλη Βρετανία)

π. Paul Gavrilyuk, Πανεπιστήμιο St. Thomas (Η.Π.Α.)

Tamara Grdzeldze, Πρεσβεία τῆς Γεωργίας στὸ Βατικανό (Κράτος τοῦ Βατικανοῦ)

Perry Hamalis, Κολλέγιο North Central (Η.Π.Α.)

Nathan Hoppe, Σεμινάριο τῆς Ἀναστάσεως (Ἀλβανία)

Παντελής Καλαϊτζίδης, Ἀκαδημία Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου (Ἑλλάδα)

Philip Kariatlis, Θεολογικὸ Κολλέγιο Ἁγίου Ἀνδρέα (Αὐστραλία)

π. Nicolas Kazarian, Πανεπιστήμιο Σορβόνης (Γαλλία)

Elizabeta Kitanovic, Συνέλευση Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν (Βέλγιο)

John Klentos, Ὁρθόδοξο Ἴνστιτούτο Πατριάρχης Ἀθιναγόρας (Η.Π.Α.)

π. Παντελεῆμων Μανουσάκης, Κολλέγιο

Holy Cross (Η.Π.Α.)

Σωτήρης Μητραλέξης, Πανεπιστήμιο Κωνσταντινούπολης (Τουρκία)

π. Χρυσόστομος Νάσσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (Ἑλλάδα)

Aristotle Papanikolaou, Πανεπιστήμιο Fordham (Η.Π.Α.)

Θανάσης Παπαθανασίου, Ἑλληνικὸ Ἄνοικτο Πανεπιστήμιο (Ἑλλάδα)

Elizabeth Prodromou, Πανεπιστήμιο Tufts (Η.Π.Α.)

π. Alexander Rentel, Θεολογικὸ Σεμινάριο Ἁγίου Βλαδίμηρου (Η.Π.Α.)

James Skedros, Ἑλληνορθόδοξη Θεολογικὴ Σχολὴ Τιμίου Σταυροῦ (Η.Π.Α.)

Διονύσιος Σκλήρης, Πανεπιστήμιο Σορβόνης (Γαλλία)

π. Nathanael Symeonidis, Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀμερικῆς (Η.Π.Α.)

Alexis Torrance, Πανεπιστήμιο Notre Dame (Η.Π.Α.)

Ἄθανάσιος Βλέτσης, Πανεπιστήμιο Μονάχου (Γερμανία)

Anton Vrame, Τμῆμα Θρησκευτικῆς Ἐκπαίδευσης (Η.Π.Α.)

Σταῦρος Γιαγκάζογλου, Ἑλληνικὸ Ἄνοικτο Πανεπιστήμιο (Ἑλλάδα)

Gayle Woloschak, Πανεπιστήμιο Northwestern (Η.Π.Α.)

Ἀκολουθοῦν τὰ κείμενα τῶν ἐπιμέρους ὁμάδων:

1. Scholars in Seminaries

Your All-Holiness,

As it happens we are all coming from institutions in the West and this has shaped our experience and what we have to say. Our group believes that the phrase “listening to the cries of the future, not the cries of the past” best captures and summarizes our discussions. Before coming to that, however, Your All-Holiness, our group

firstly wants to express its gratitude to the Ecumenical Patriarchate for this wonderful gift of *koinonia*/fellowship which has provided the opportunity for Orthodox theologians from all around the world, teaching in different tertiary institutions, to gather “in one place” (ἐπὶ τὸ αὐτό) as St Paul writes, and to reflect together on the work, vocation and service to the church. Our group believes that this gift of *koinonia* will need, at the same time, to be further nurtured and for this reason expresses its hope that gatherings of this type might be deemed as useful and may become a regular event. It is hoped that this will not only visibly manifest our unity but also provide us with the opportunity to hear, first hand, from the Venerable Centre itself on forthcoming significant events and to offer our assistance. Our group would like to offer two main areas for consideration of Your All-Holiness.

Seminary Is Not What It Once Was

Orthodox seminaries in the West have experienced a radical demographic change in the make-up of their students. The homogenous student body—once traditionally single, male and raised in families and traditions with deep roots in the faith and culture of Orthodox Christianity—has been replaced by a variegated group of students from different cultural, linguistic, ethnic, and religious backgrounds who attend seminary to learn and be formed in the Orthodox Christian tradition. Married students with families constitute a large portion of students who are studying for ordination to the holy priesthood. Men and women established in their professional careers have made major life changes and decisions in order to study theology at one of

our centers or schools. Further, seminaries are no longer simply places where young men attend to be prepared for ordained ministry in the Church. Women and men who are seeking lay vocations either directly connected to the Church or related in a tangential way, attend our seminaries and institutes for theological education and spiritual formation. Seminary is no longer a “finishing school” for those who have grown up in and are serving in the Church.

This diverse student body brings with it diverse views and experiences of society. Seminaries, once “walled off” from society, have been for decades open institutions of spiritual and theological growth and questioning. Students bring varied questions and attitudes to the study of theology and to the foundational texts (scriptural, patristic, dogmatic, creedal, etc.) of the faith. Theological and contextual education occur often outside of the grounds of the seminary; students are engaged in learning experiences that integrate local social and economic contexts into their education. Book learning is still fundamental, but engagement with society constitutes a key element of theological education. The questions and concerns of students reflect those of society at large: social and economic justice, environmental concerns, gender and sexual identities, to name just a few. With the precipitous changes in societal norms since the founding of Orthodox seminaries in the West more than 75 years ago, social and cultural presuppositions have eroded and traditional conceptions of authority no longer exist among the students whom we are called to educate and form. However, at the heart of what continues to drive students is their quest of a meaningful Christ-

ian life for themselves, the Church, and the world.

We are Preparing Students to Serve the Church Now and to Lead the Church in 30-40 Years

In our roles as theological educators in the service of the Church and society, we realize that the problems and challenges that we (and the Church) think ought to be addressed are often not those that our students are already facing and that we (as a Church) will increasingly be facing. Among these challenges, two in particular stand out: (1) we are entering a world in which it is increasing abnormal to believe in God; and (2) we are entering a world in which human identity is being questioned in ways it has never been done before. These two challenges have been and will continue to influence society at a fundamental level and at an increasingly rapid rate. We must be committed to giving our students the highest level of serious and rigorous theological education, as well as a full spiritual, liturgical, and pastoral grounding in the Church. The graduates of our schools need to have the best possible education and formation in order to respond to future questions they will face about which we cannot even imagine. Therefore, the emphasis in our schools and institutes cannot simply be on preserving the faith, but on evangelism, apologetics, encountering, engaging with, and challenging the world—for the salvation of our young people and the world. It is with a spirit of evangelism, in the apostolic sense of the word, that we can best carry out our responsibility as educators.

Your All Holiness, please know that when the time comes and the Holy Spirit acts, when the Turkish government allows

Halki to reopen, we are willing, ready, and eager to do anything we can to assist the Ecumenical Patriarchate in reestablishing its structures and curriculum so that it might achieve the greatness for which it was destined.

With deepest respect,

Group Members:

Fr. John Behr, Dean of St Vladimir's Seminary (USA)

Dr. Philip Kariatlis, St Andrew's Greek Orthodox Theological College (Australia)

Dr. John Klentos, Patriarch Athenagoras Orthodox Institute (USA)

Fr. Alexander Rentel, St Vladimir's Seminary (USA)

Dr. James Skedros, Dean of Holy Cross Greek Orthodox School of Theology (USA)

2. Scholars in Non-Orthodox Schools

Your All-Holiness, Your Eminences, Graces, Reverend Fathers and Professors, Most All-Holy Master Bless!

We want to thank your All-Holiness for this quite unprecedented invitation. Many of us feel privileged and humbled that we have been invited by our Church to hear of the progress of the Great and Holy Council and to tell you of our hopes, aspirations and visions for the role of Orthodoxy in the modern world. We are humbled as we sense your desire to include the laity in the run up to the Council. We also see in this generous act of loving concern towards us, which is truly inspiring, a fostering of communion (*koinonia*) between the younger Orthodox theologians and the bishops in this most important event in the life of the Church. Indeed, we believe there are three eternal ecclesial distinctives in the Church

as it faces the contemporary world, all of which can be seen in your call of us here today: *communion, witness* and service (*koinonia, martyria and diakonia*).

Our group is a diverse lot like that of the Church itself coming together in unity from both the OCA and the Ecumenical Patriarchate, including people of American, Greek, Ukrainian, Canadian, Irish and British and Jewish cultural heritage, but also holding multiple citizenships and living in both Europe and North America. All of us were trained at different institutions on the doctoral level from Chicago and Duke and Oxford to the Catholic University of America, the Sorbonne, Berlin, Southern Methodist University and Boston College but yet almost all of us know one another, often regularly work together (as at the recent OTSA conference at Fordham on the coming Great and Holy Council) and even are close friends. This is often due to the fact that though we now all teach at non-Orthodox institutions, many of us, before their doctorates, were formed, suffered and grew creatively at one of our Orthodox seminaries, especially, Holy Cross and St Vladimir's. We were drawn together, then, into communion (*koinonia*) by the Church but this was for a particular purpose.

As Orthodox theologians at work in non-Orthodox colleges and universities, we are, like the Ecumenical Patriarchate itself, creative minorities dispersed in divided societies yet united theologically and in communion in our different disciplines, which include systematic or dogmatic theology, Byzantine Studies and Patristics, historical theology and philosophy of religion. We straddle the Church and the world continually interpreting back and forth in ourselves

and in our writing and teaching the message of Orthodoxy and the response of the world to that saving Word. Our whole academic vocation working as Orthodox in elite centres of academic education consists of a continuous living dialogue of the Church with the world. We feel called, then, as theologians drawn together from the diverse parts of the Church to draw the divided extremes of Church and world into unity, mediating in ourselves the divided parts as a sort of creative theological bond between the secular and the sacred, allowing the two poles to meet and enter into dialogue. As minorities, we regularly gather together to work on common projects of interest through which Orthodoxy witnesses to the world. And here we find the next Orthodox ecclesial distinctive in our response to your gathering of us here today: *martyria*, witness to Orthodoxy in the contemporary world and witness always involves suffering. We feel that the Church has called us into unity to witness as Orthodox to the love of Jesus Christ to the modern world, meeting the world in profound and sustained communication.

As theologians, philosophers and scholars, we all are driven by the common conviction that the eternal truth and beauty of Orthodoxy needs to be witnessed to the contemporary world but yet this witness is to a world that no longer knows the Church as the framework for its whole life. As the expert theological consultant (*peritus*) of Vatican II, Fr Yves Congar, wrote: 'no longer does the Church carry the world within herself like a pregnant mother.' How then can we speak then to this world after-Christendom? And, even more vexing, how can we speak to a world that simply sees in

Orthodoxy the rags of a long ago forgotten and foreign empire? A beautiful fragment staring out at it, like some of the mosaics in Aghia Sophia, but seemingly unconnected to the worries of a world of twitter, 500 channel TV and fears over ISIS. How can we help a non-Orthodox world, and even an Orthodox world that has forgotten its identity, see the face of Jesus, the head of the Body of the Living Christ in our poor Orthodoxy?

But this is not an unusual problematic for us as theologians. As academics teaching in elite academic institutions we regularly encounter and are called to speak from the eternal witness of Orthodoxy to many who know nothing of Orthodoxy concerning crises and disputes on such well-known issues as the environment and sexuality. And many of these controversial issues come down to questions of theological anthropology and human freedom. Furthermore, it is not an accident that nearly all of us teach at Catholic institutions. Here there is a rich, welcoming and fertile ground for an Orthodox Christian response to the deep questions of our age. We are, therefore, uniquely positioned to play a role in Catholic-Orthodox dialogue and, indeed, in ecumenical and inter-religious endeavours more generally.

As we have said, we work together in communion, witnessing to Orthodoxy in common centres and these centres act as lighthouses for Orthodoxy in the 'sea of life surging with a storm of temptations.' There are many remarkable examples: Fordham University's Orthodox Christian Studies Centre, Institute for Orthodox Christian Studies in Cambridge, the Montreal Institute of Orthodox Theology, the Orthodox Studies programme at the University of

Winchester, the Amsterdam Centre of Eastern Orthodox Studies, the Volos Academy, Greece, the Patriarch Athenagoras Orthodox Institute in Berkeley, the Orthodox School of Theology at Trinity College, University of Toronto, the Huffington Institute at Loyola Marymount in Los Angeles and the various Orthodox Chairs at Erfurt, Münster and Munich. These centres are crucial for they act as points of contact, dialogue and witness for Orthodoxy in encountering the world. And here we Orthodox come together who are at different ends of the globe and work together towards upbuilding the Church in unity. Our work as academics and theologians is greatly nourished by such living church centres in various regions where we might be in contact with the Church in its conciliar and global dimensions and foster unity ecumenically, inter-religiously and between Church and society. However, what we feel we need as theologians is a more direct and regular and active hand of the Church in our institutions and endeavours with events like the one today. The Ecumenical Patriarch can join us Orthodox academics, who are scattered as it were as broken bread upon the mountains, and we can be brought together as one just as the Church is gathered from the ends of the earth into the Kingdom that is to come. Such conciliar initiatives as the one today help orient us and give us an authoritative ecclesial point of reference in the work we do, thereby facilitating our communion with one another, the Church more broadly, and, especially helps focus and deepen our dialogue with the world. Our academic and theological fellowship and witness is sterile, dry, lacks the animating Spirit, if it is not taken up in-

to the Church and tested by its prayer, communion and authoritative tradition. We need the Church's aid and wisdom in helping us to deal with many current issues such as the environmental crisis, the issue of human rights and democracy, questions to do with non-traditional sexuality, the family and bioethics, the challenges of ecumenical and inter-religious dialogue and the lamentable tendency to see an essential and irresolvable divide between the West and the East.

And indeed the Ecumenical Patriarchate is uniquely capable as serving as a Pan-Orthodox common source and focus of communion to bring together in fellowship the Church so that she can properly witness from her apostolic deposit to a postmodern world from her pre-modern faith. The Ecumenical Patriarchate has the canonical, historical and theological authority to conduct the Church in speaking symphonically to the problems of a world that has forgotten or even denies its roots in Orthodoxy. The Ecumenical Patriarchate can lead this witness because it is a global rather than an ethnic or national form of Orthodoxy, not beholden to deluding visions of a lost empire with its transcendent superior values and culture, yet it still embodies the tradition of the Fathers, the 'Christian Hellenism under the sign of the cross' of which Fr Georges Florovsky, of blessed memory, spoke.

And here, we believe, at the cusp of what we pray and hope—despite the opposition, machinations and bickering of some local churches--will be the long awaited Great and Holy Council that will gather the Church together into communion (koinonia) for the purpose of witnessing (martyria) to the unity and truth of the Orthodox faith

to the modern world, that we as younger theologians teaching in non-Orthodox institutions are ready and willing to serve the bishops as their servants in whatever way deemed most useful by Your All-Holiness. Indeed, we want to know how we can assist the Church and what vehicles of communication between the episcopate and us younger theologians would be most effective for the Church. Thus we end our response with our hoped for diakonia, service to the Church. We are waiting to serve as needed in our diverse contexts as a living theological bridge between the Church and the world. In the world, but of the Church.

Thank you for your attention.

Group Members:

Prof Will Cohen (University of Scranton, PA, USA)

Prof George Demacopoulos (Fordham University, NY, USA)

Dr Brandon Gallaher (University of Exeter, UK)

Prof Rev Dn Paul Gavriluk (University of St Thomas, MN, USA)

V. Rev Prof Panteleimon Manoussakis (College of the Holy Cross, Worcester, MA, USA)

Prof Sotiris Mitralaxis (Istanbul óehir University, Turkey)

Prof Aristotle Papanikolaou (Fordham University, NY, USA)

Dr Dionysius Skliris (Sorbonne, Paris, France)

Prof Alexis Torrance (University of Notre Dame, IN, USA).

(drafted by Dr Brandon Gallaher)

3. Scholars in European Schools

The Role of the Ecumenical Patriarchate in Europe

Your All Holiness,

The members of our group wish to thank Your All Holiness for making this meeting possible, for the honor we all received by your gracious invitation, the warm hospitality of the Mother Church, and the opportunity to reflect on “The Role of the Ecumenical Patriarchate in Europe.”

1. During the last decades, Europe has been facing radically new challenges and profound changes. Without totally abandoning the classic, secular model, European societies have become “post-secular,” to the extent that religion has dynamically claimed its return to the public sphere. Thus, in policy making, representatives of secularism are now urged to take into account the sensibilities of religious communities. At the same time, these communities are expected, in their turn, to respect the neutrality of the public domain, human rights, scientific knowledge, as well as to carry out interreligious dialogue.[1]

In this context the term “pluralism” is vital. We note that this term is used by its advocates as a reference to the culturally diverse composition of these societies. It is also used by its critics primarily to denigrate the fixation on the right to difference and the continuous decrease in consensus on common ethical values, the meaning of marriage and the family, gender identity, abortion, euthanasia, etc. Currently, therefore, the West is not simply experiencing a simple depreciation of values, but rather a cancelation of those values that seemingly do not guarantee the rights of the individual.

This, in brief, is the wider socio-cultural context of Europe in which Orthodox Christians find themselves. For the majori-

ty of Orthodox faithful today, Europe is considered to be the space in which the values of freedom and human rights allow them to freely think and act. Others succumb to a form of “moral panic” and promote the demonization of this new European context (phenomena that we feel should be avoided). Thus, on the eve of the Holy and Great Synod, modern ethical and anthropological dilemmas operate as “church dividing issues,” even within Orthodoxy, and not as opportunities for a fruitful exchange and cooperation. In this regard, the Orthodox Church cannot continue to ignore the experience of its believers, the influence of the surrounding culture, the challenges of the present time, and the positive prospects of each era. It is precisely in this context, as in every context and each era, that the Church is called to preach the Gospel of salvation, and to “incarnate” the Christian truth concerning God, the world and the human person, again and again. No ecclesial theology is possible if it ignores the specific historical challenges, the experience of the believers, and the influence of the surrounding culture. As His Eminence, the Senior Metropolitan of Pergamon John (Zizioulas) recently stated, “The agenda of theology is set by history. This was known to the Fathers of the Church who were in constant dialogue with their time.”[2]

The Church need not identify itself with previous models of relationship with the world and culture but should be ready to eschatologically assume the new socio-cultural realities of our day and try to transform them by the renovating breath of the Spirit. Today, for example, the question of human rights, which is at the core of mod-

ern Western culture, constitutes one of the great challenges of Religion, including the Orthodox Church and Theology. While it is seemingly difficult for the Orthodox to subscribe to every demand formulated through the language of human rights or to the self-description and organizational structures of high profile groups advocating human rights or appealing to human rights, the encounter with the language of human rights challenges Orthodoxy to highlight its humanitarian and philanthropic assumptions, to witness the faith of the Fathers, as well as to clarify, deepen, and update its spiritual heritage.

2. In order to accomplish this goal, the Ecumenical Patriarchate needs well educated theologians, conscious of the importance and riches of the Orthodox spiritual and Patristic tradition, and at the same time aware of the new and complex challenges and questions posed by the modern world. Theologians familiarized with the current European context will be able to combine the Orthodox spiritual experience with the interests of secular concerns, the ascetic and Eucharistic ethos and the culture of personhood with the openness to the modern person and his or her problems. We, thus, underline the urgency of solid and up to date theological education, provided by high-ranking theological institutions.

Of late, a proliferation of theological institutes, university departments, and chairs of Orthodox theology have been founded and still witness to the Orthodox tradition throughout Europe, such as the Institut de théologie orthodoxe Saint-Serge, in Paris, the Institut d'études supérieures en théologie orthodoxe, in Chambésy, Geneva, the

Department of Orthodox Theology at the University of Munich, the Institute for Orthodox Christian Studies in Cambridge, the Orthodox Post-graduate Studies Program at the University of Winchester, U.K., the Chair of Orthodox Theology in Münster, etc. Yet, the purpose of this multiplication and the priorities and orientations of these institutes and centers are not always clear. How many Orthodox theological centers, for instance, can the relatively small Orthodox dioceses and communities in Western Europe afford? How are these centers connected with the globally oriented theological institutions and how do they contribute to the international theological debate and discussion? What is their position regarding the question of language? Do they make use of the local languages of the countries in which the Orthodox centers are located? Should they support the generalized use of English in order to comply with the increasing tendency towards internationalization and the deepening of their ecumenical character, aiming thus at attracting an array of international students? What kind of theology should these centers teach, and what are the criteria for the selection of their professors?

Some participants expressed the wish for the Ecumenical Patriarchate to assure more visibility in the European academic landscape by the establishment of an Orthodox English-speaking European University in the heart of Europe. However, the consensus among the members of the group was that, for the time being, priority should be given to the need for supporting and developing extant institutions and chairs of Orthodox Theology in Europe, especially the Institut d'études supérieures en

théologie orthodoxe, in Chambésy, Geneva, which may consider making a shift from an exclusively French-speaking to a mainly English-speaking program, offering at the same time some classes in French and/or German. Finding ways to sustain and support bodies such as the Patriarchal Institute of Patristic Studies in Thessaloniki and the Orthodox Academy of Crete was also stressed. Finally, the theological work of the Volos Academy for Theological Studies, and its international network, was described as a model that could inspire and guide the foundation of similar institutions in Europe, especially in the countries with important Orthodox communities including France, Germany, and the United Kingdom. The above initiatives can indeed foster the presence of the Ecumenical Patriarchate in various European countries.

3. The Ecumenical Patriarchate is called to address, in both a timely and efficient manner, various pressing issues troubling Europe. At present these include the dominant discussion on debt relief, the refugee crisis, the increasing problem of religious fundamentalism or the still critical environmental concerns. The above dilemmas deeply affect the daily life of millions of people. The establishment of a consultative body (not necessarily formal and official in character), both at a European and a global level, could greatly contribute towards the realization and promotion of the priorities and activities of the Ecumenical Patriarchate in these and other critical areas of concern. Preferably, this sort of initiative could be an informal consultative body consisting of a flexible number of theologians and scholars, mainly of the younger generation, representing, as far as possible, the ecumenical character of the *diakonia*

and witness of the Ecumenical Throne throughout the world. In our view this body should play a crucial and not only decorative role in the decision-making process on these diverse issues. The Office of the Orthodox Church at the European Union can also play a pivotal role in this context.

4. We cannot consider the role of the Ecumenical Patriarchate in Europe apart from its local dioceses in the different European countries, which “hypostasize,” and ecclesiastically guarantee the presence of the Ecumenical Throne in Europe. In accordance with the decision of the Pan-Orthodox Preparatory Conference in Geneva (June 2009), the Metropolitan representing the Ecumenical Throne is the *ex officio* President of the Episcopal Assemblies, which were instituted as a move toward the final resolution of the so-called “Diaspora” problem. Thus, the Ecumenical Patriarchate, as *primus*, has the honor and duty to foster and serve the unity of the local Orthodox Churches in the various European settings, to the extent that each local Church still belongs to an ecclesiastical jurisdiction of an Autocephalous Orthodox Church.

In this regard absolute priority should be given to the development of close relations and sincere cooperation between the Orthodox Churches, which are invited to express in “synod” the visible, local unity of Orthodoxy in countries where Orthodox believers are a minority. Primacy, in this perspective, is to be understood and practiced as a ministry to the unity of the Orthodox, far from any temptation of ethnic supremacy or authoritative imposition. Furthermore, representatives of the Ecumenical Patriarchate on a European level,

but also on a global scale, should work to overcome the spirit of divisiveness, especially emerging from nationalism, which, at times, has been exacerbated in countries where the Orthodox Church was the established religion or had special ties with the State. The development and consolidation of the institution of Episcopal Assemblies in the context of the “Diaspora,” can contribute, therefore, to the final overcoming of the phenomenon of different (national) and conflicting jurisdictions.

As indicative areas of further reflection towards a fruitful and sincere cooperation of the Orthodox Churches in Europe one can mention the following:

1. The harmonious alliance of the Orthodox Churches, aiming at their recognition, where applicable, “as legal entities (of public law);”
2. The establishment of Orthodox Christian Religious classes in public schools of European countries, applying the confessional criterion, thus reinforcing the local university Institutes, Centers, Departments or Chairs of Orthodox Theology;
3. A common representation of the Orthodox Churches in Mass Media;
4. A theological and pastoral reflection regarding the adoption of the local language in worship and communication between Orthodox Churches: this issue is of crucial relevance for both the witness and the *diakonia* of the Gospel, especially for the younger generation, as well as for the indigenization of Orthodoxy in Western Europe; and
5. The reception of the work already done in the context of the ecumenical dialogue towards Christian unity by the local Orthodox Churches: Although it is widely recognized that the various bilateral and

multilateral ecumenical dialogues have boldly contributed to the deepening of the mutual understanding among the diverse Christian traditions, the fruits of this progress have not yet been creatively received by the ordinary believers. This is an unpleasant reality that needs to be addressed carefully.

Before concluding, and in the spirit of this important meeting, we feel it would be helpful to keep in mind that we are here not only to *speak*, but also to listen, or rather to set a process in motion that will allow us to *dialogically reflect* on the various crucial issues that the Orthodox Church and Theology urgently need to face today.

Group Members:

Nikolaos Asproulis, Volos Academy for Theological Studies (Greece)

Prof. Konstantinos Delikostantis, University of Athens (Greece)

Dr Pantelis Kalaitzidis, Volos Academy for Theological Studies (Greece)

Prof. Athanasios Vletsis, Munich University (Germany)

Fr Chrysostom Nassis, University of Thessaloniki (Greece)

[1] Cf. Jürgen Habermas, “What is Meant by a ‘Post-secular Society’? A Discussion on Islam in Europe,” in: *Europe: The Faltering Project*, translated by C. Cronin, Cambridge, U.K./Malden, MA: Polity Press, 2009, pp. 59-77; idem, “Faith and Knowledge,” in: *The Future of Human Nature*, translated by H. Beister & W. Rehg, Cambridge, U.K.: Polity Press, 2003, pp. 101-115.

[2] Metropolitan John D. Zizioulas of Pergamon, “The Task of Orthodox Theology in Today’s Europe,” Address at the occasion of the Conferment of a Doctorate Honoris Causa by the Department of Orthodox Theology of Munich University, Munich, November 4, 2015.

4. *Scholars in Mission, Education and Media*

Your All-Holiness,

First of all we would like to cordially express our gratitude for having been invited to this meeting, and for the opportunity to present our reflections on these burning issues, notably in the light of the forthcoming Great Synod.

It is true that Mission, as proclamation of the Gospel in both word and solidarity, is acknowledged as an essential dimension of the Church event, as the Message of the Primates of the Orthodox Churches aptly declared in the March 2014 Synaxis. One can observe that today Christ's command to make disciples of all nations is no longer the forgotten commandment, however it would appear that many willfully ignore it or disobey. Besides, several theologies among Orthodox have strengthened a rather esoteric understanding of spirituality, or a kind of liturgical isolationism, which have paralyzed the missionary opening-up. Besides, some forms of missionary activity have violated the Orthodox criteria and have reinforced aggression and an understanding of Mission as a kind of cultural imperialism. For all these reasons it seems necessary that some practical action steps could emerge, which would help the Orthodox churches around the world actually take up the work of making disciples in a serious way.

The issue we see most intensely is the need for the Ecumenical Patriarchate to act as a convener and coordinator in order to bring the appropriate experts together to set the guidelines and "policies" (taking advantage of the current scholarship in disciplines of Scripture, Liturgy and Education,

and using English as the dominant language of global communication), which the global Orthodox Church (at minimum the Eparchies of the Throne) could implement locally, with the freedom to implement local variations, reflect local practices, attitudes, contexts. The local, missionary Churches have to be real Churches of the certain people and place, not an extension of the ethnic identity of any sending Church. In that spirit, the Ecumenical Patriarchate should be encouraging local expressions of the Orthodox Way of Life, recognizing that the Churches in different parts of the world live different everyday life, that Orthodox praxis is locally constructed to express the Faith of the Church.

Orthodox witness in mission fields needs to be unified and to avoid multiple jurisdictions working in the same field. This is, of course, a sensitive and difficult issue throughout the world, but it obtains nightmarish dimensions in missionary work. If we are not united, then those learning about Orthodox are confused and scandalized when they encounter multiple and antagonistic Orthodox jurisdictions in their home context. Besides, the task of examining ways for a common witness with other Christians is heavily hindered. Once more, synodality proves to be the key to all these problems, away from any trend of hegemony over brothers and sisters.

Mission studies and research are of special importance:

In several countries there are several Orthodox Theological Faculties, Institutes and departments where Missiology is a field of research and the lesson of Missiology is being taught. In many cases the research and the lesson focus solely on the

legacy of Saints Cyril and Methodius, while in other cases they go on approaching mission as dialogue and ecumenical witness or investigating other modern models of mission. In a few words, there is a considerable variety of approaches, while at the same time there are Orthodox academic institutions where Missiology is simply ignored. But if we wish to talk about mission and missiological reflection as an ecclesiological event, the Orthodox Churches have not only to theoretically repeat the (undoubtedly precious) principles of Orthodox mission but also to find ways to face the current situation of the world. There are many hot points to be looked into, but here we pick up only three, which—we believe—have special weight:

1. A “mechanism” is needed, in order to gather information and reflect on the experience of the so called missionary churches and issues of inculturation and contextualization. For example: What is the stance of Orthodox theologians and local churches towards the question whether the established ontological vocabulary of the systematic theology can be paired with the narrative vocabularies, which express the genius of several peoples (such as the peoples of the Far East) who do not think in Greco-Roman categories? We can mention here that in our days the narrative way of doing theology (which in a way belongs to the Church tradition, since it is the biblical manner to a great degree), has come to the forefront in modern discussions. So, it is worth examining how notions like the African concept of Christ as the Great Ancestor or Brother and the Asian concept of Christ as the liberating suffering God can come into a fruitful

osmosis with the so called classical theology.

2. The study especially of the complex Chinese identity is of urgent importance. That means study of the Chinese traditional roots together with the traces of Christianity (which, by the way, is a present reality in China, in the face of Roman Catholic and Protestant communities as well as independent – self defined Christian communities) and the trend of China to gain global hegemony.
3. It seems that in the Orthodox world (meaning the academic institutions as well as the Churches) there is no Research Center for the study of Christianity outside the western world. Centers of this kind multiply in several Universities in Europe and the United States. A great part of modern Missiology is being preoccupied with this study, because the world map of Christianity has been dramatically changing during the last five decades (that means that we already live in a world different from the world that existed when the agenda of the forthcoming Great Synod was defined). The demographical center of gravity of Christianity has been moved outside the western world (especially Europe), to the Third World, where several forms of Christianity flourish. Statistics show that by now the Christians outside the western world outreach to 60% of the world Christian population, while in the beginning of the 20th century they did not even reach the 20%. The shape of the world is changing and the Church has to be aware of it so that she always articulates her witness towards the real humans in real time.

Lastly: As is well known, there is a tug of war between the confessional and the inter-religious model of religious education. At least in Greece certain theologians have presented a new religious education curriculum, trying to transcend this tug of war. The curriculum constitutes an acquaintance with the values and culture that Christianity shaped, especially the Orthodox tradition, while including in parallel elements of the two other Christian traditions, as well as elements on some of the major religious traditions of particular interest to the society. Furthermore, social and existential problems of humanity are approached in a spirit of dialogue, freedom and reconciliation, without confessional obsession, catechism, fanaticism or intolerance.

There is a need for us as a Church to reflect on the role of public and private education, maintaining a full Orthodox identity and simultaneously being open to the religious other.

Group Members:

Dr. Anton Vrame, Religious Education Director, Archdiocese of America.

Paraskevas T. Hamalis, Professor of Ethics, North Central College (USA), currently a Fulbright Scholar serving this year in Seoul, S. Korea, under H. E. Metropolitan Ambrosios.

Mr. Nathan Hoppe, 18 years missionary in Albania under H. B. Archbishop Anastasios, sent by OCMC.

Dr. Athanasios Papatthanasiou, Missiologist, editor of the quarterly Synaxis (Athens).

Stavros Yangazoglou, Consultant at the Greek Ministry of Education, editor of the quarterly Theologia (Athens).

Mr. Theo Nicolakis, Chief Information Officer, Archdiocese of America (absent due to health reasons).

5. Scholars in Inter-Orthodox, Ecumenical, and Interfaith Action

Your All-Holiness,

Thank you for your vision and invitation to share our thoughts with you.

Ours is a relatively distinct group. We are comprised of theologians (priests and practitioners), natural scientists, social scientists and diplomats, and policymakers. Our group also includes both women and men. In this sense, our group's composition speaks to the diversity and fullness of the Church; our composition also leads naturally to the core theme that informs our comments and perspectives on what we were tasked to address: "inter-Orthodox, ecumenical, and inter-faith issues in light of the approaching Holy and Great Council."

Specifically, we all witness our faith and serve the Church in a deliberately inter-disciplinary scholarship and in the hybridized scholar-practitioner space. It is our hope that this meeting and the Holy and Great Council will rediscover the Church's tradition of a living theology—as opposed to a scholastic and formalist notion of theology—that reflects the fullness of all of us who, together, constitute the Church and, consequently, the fullness of our witness as Church. We believe that it is imperative to recapture a conception of theology that is true to the origins of the Church, so that "doing theology" in the academic space becomes consistent with a living theology as expressed by scholars and practitioners from various disciplinary and professional locations. We hope that the Great and Holy Council can help to recover, to re-

member, and to remind all of us of this notion of theology.

With this main theme in mind, we want to highlight the following three points for your consideration:

First, we applaud you for your vision in convening the Holy and Great Council, and we want to emphasize the absolute importance of moving forward with the Council for purposes of inter-Orthodox unity, but also, for purposes of the Church's capacity and contribution to ecumenical and interfaith relations and action. The very meeting of the Council is critical for its own sake—that is, there is profound importance in the act of dialogue, and there is so much to be gained when Orthodox Christians speak to each other.

Second, this implies recognition and appreciation of the Council as a *process*, not as an “event” with outcomes. This also implies that the Council should not get derailed by a fixation either on a perfect moment for all to agree to participate or on outcomes and products of the Council. If we remember that the councils of the Early Church went on for months or that, in modern times, the Roman Catholic Church's Vatican II convened over period of three years, the notion of the Holy and Great Council as a process that values dialogue for its own sake makes more sense. Furthermore, the very act of dialogue will enhance the capacity of the Church to engage effectively and constructively in ecumenical and interfaith contexts. Put simply, there is value-added from the gathering of those who ultimately attend the Council, just as there is value-added and potential in a regular gathering of this group that you have called together. We hope that this meeting is a

starting point, so that, moving forward, this group can produce working groups and collaborative efforts informed by a renewed understanding of theology that is not limited to the discipline of theology.

Third, we hope that the Council will become a process for exploring and improving the strength of our collective voice as an Orthodox Church. We need to deepen and enhance our voice in transforming the vocabulary, the discourse, the issues, and the reality of our time. A more confident, persuasive, compelling, and transformative voice implies the need to do specific things:

- a) End the mistaken view that participation in the public sphere is a political project. Public engagement is not the same thing as “doing politics,” and should not be erroneously reduced to such an equivalence.
- b) Find ways to develop institutional capacity in the public sphere, by virtue of a radical shift to representation by meritocracy. This means identifying individuals with demonstrated competencies, expertise, and capabilities to represent the Orthodox Church in the public sphere—whether in ecumenical theological initiatives, interfaith dialogue, science and technology engagements, religious freedom and human rights contexts, peace-building efforts, etc. This implies a major transformation in institutional culture and mindset, with a renewal of the authenticity of the full ecclesial body that is more deliberate regarding the inclusion of women and laypeople. The Council can make a conscious, mindful, and prayerful move to embrace and implement such change in the ongoing life of the Church.

- c) Recognize that “presence” does not always equate with impact. Photos are semiotic messages that offer a narrative regarding presence, but presence needs to be matched by substance, expertise and capability, in order to be constructive and positive. Likewise, presence must be coupled with follow-up, continuity, and sustainability.
- d) Address the real lack of diversity in the Church. This is an especially crucial issue regarding the inclusion of women and youth (more generally, regarding multiple generations, but certainly, regarding far greater emphasis on cultivation and inclusion of youth). The recommitment to diversity both reflects and expresses the faithfulness to our Orthodox tradition, insofar as the fullness of the ecclesial body must necessarily include women and youth. Moreover, in ecumenical and inter-faith contexts, and more broadly, in terms of the Church’s engagement in the public sphere, there are enormous qualitative and substantive enhancements (as well as strategic advantages in terms of “optics”) in an inclusive approach.

By way of conclusion, and returning to the idea of the Holy and Great Council as a process, with preparatory, actual, and post phases, we would emphasize two final points.

First, it is imperative to act swiftly, while simultaneously taking a long-term view. This means that the Council can recognize and formulate an approach to investing in the religious literacy of Orthodox people worldwide. The challenges of religious literacy are particular to the specificities of geographic and historical context (e.g. in

the United States, Orthodox live in a religiously competitive, pluralist environment, where religious literacy becomes a mechanism for continued, living commitment to Orthodoxy; in post-communist countries in Europe and Eurasia, needs for religious literacy are shaped by the realities of generations of Orthodox faithful with decades of experience under atheistic regimes).

Swift action with a long-term vision also implies the continuation of the deliberations and conversations of this group, and especially, the move to foster and to promote a conception of “doing theology” (and, more broadly, to encourage a model of “Orthodox Studies”) that moves beyond the confines of seminaries and departments of theology, and departments of religion is the only intellectual space in which Orthodoxy can be studied and in which Orthodox can engage. Instead, it is imperative to develop mechanisms by which the study of ideas and the participation of Orthodox Christian scholars can be integrated into broader university contexts (programs, departments, disciplines)—in particular, into the international relations, diplomacy, and foreign policy, as well as in the life sciences, technology, and public health.

Second, we exhort the Ecumenical Patriarchate to move forward with convening the Holy and Great Council as planned, regardless of the real or perceived impediments to the Council’s implementation according to the agreed timeline. We humbly request that the Council include priests and lay observers, with particular attention to the inclusion of women. There is still time before the Council, to expand and to amplify the fullness of the contributors, both in preparatory and participatory contexts, and

certainly, in terms of planning to move expeditiously to carry out the work stemming from and following the Council.

Thank you for your consideration of our ideas. We have tried to follow the wisdom of St. Paul, by “speaking the truth in love.” We are here to offer our assistance; we want to help and we want to be part of the living and transformational reality of the Church.

Above all, we thank Your All-Holiness for your guidance, hospitality, graciousness, bold vision, and above all, your courage.

Group Members:

Amb. Tamar Grzdelidze (Ambassador of Georgia to the Holy See)

Rev. Dr. Nicholas Kazarian (St. Serge Orthodox Theological Institute & The French Institute for International and Strategic Affairs)

Mag. Elizabeta Kitanovic (Executive Secretary for Human Rights of the Conference of European Churches)

Dr. Elizabeth H. Prodromou (Assoc. Prof. of Conflict Resolution, The Fletcher School of Law and Diplomacy, Tufts University; U.S. Secretary of State’s Working Group on Religion & Foreign Policy)

Very Rev. Dr. Nathanael Symeonides (Dir. of Dept. of Inter-Orthodox, Ecumenical, and Inter-Faith Relations, Greek Orthodox Archdiocese of America)

Dr. Gayle Woloschak (Prof. of Radiation Oncology, Northwestern University; President, Orthodox Theological Society in America)

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2016: Σμύρνη

Με άφορμή την επίσημη επίσκεψη του Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως και Νέ-

ας Ρώμης κ. Βαρθολομαίου στη Σμύρνη από 5 έως 11 του μηνός, διοργανώθηκε από την Όρθόδοξη Κοινότητα Σμύρνης τὸ Β΄ Διεθνές Ἀγιολογικὸ Συνέδριο στὴ Σμύρνη (Ἐμπορικὸ Ἐπιμελητήριον, 7-9 του μηνός), με γενικό θέμα «Οἱ ἀπαρχές τοῦ χριστιανισμοῦ στὴν Ἰωνία: Οἱ βιβλικὸι Ἅγιοι». Εἰσηγητὲς τοῦ Συνεδρίου ἦσαν ἀκαδημαϊκοὶ διδάσκαλοι, εἰδικοὶ ἐπιστήμονες ἀπὸ τὴν Τουρκία, τὴν Ἑλλάδα, τὴ Βουλγαρία, τὴ Ρουμανία, τὴ Γερμανία καὶ τὴν Ἀμερική. Οἱ τελευταῖοι ἀσχολήθηκαν εἰδικότερα με τὸν Ἅγιο Ἰωάννη τὸν Θεολόγο καὶ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο, καθὼς με τοὺς συνεκδήμιους καὶ συνεργάτες τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν στὴ Μικρὰ Ἀσία, λαμβάνοντας ὑπ’ ὄψη τόσο τὴ βιβλικο-παιδαγωγικὴ ὅσο καὶ τὴν ἀπόκρυφὴ ἐκκλησιαστικὴ παράδοση καὶ ἀναδεικνύοντας τὴν ἐπίδραση τῆς βιβλικῆς παρακαταθήκης στὴν ἱστορικὴ πορεία τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὴ συμβολὴ τῆς στὸν εὐρωπαϊκὸ καὶ στὸν παγκόσμιον πολιτισμό. Στὸ Συνέδριο συμμετείχαν, ἐπίσης, ἱεράρχες καὶ κληρικοὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, μέλη Ὁρθόδοξων μοναστικῶν ἀδελφοτήτων καὶ συλλόγων Σμυρναίων ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴ Λευκωσία κ.ἄ., ἐνῶ παρευρέθησαν ἐκπρόσωποι τῶν τοπικῶν ἀρχῶν, τοῦ πνευματικοῦ, ἀκαδημαϊκοῦ, δημοσιογραφικοῦ καὶ ἐπιχειρηματικοῦ κόσμου, φιλομαθεῖς καὶ φιλευσεβεῖς ἀκροατὲς ἀπὸ τὴν περιοχή τῆς Ἰωνίας, καθὼς καὶ ἐπισκέπτες ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Χριστιανικῆς Οἰκουμένης.

Κατὰ τὴν ἐναρκτήρια συνεδρία (Κυριακὴ 7 τοῦ μηνός), χαιρετισμοὺς ἀπήθυσαν ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου κ. Ekrem Demirtas, ἐκ μέρους δὲ τῆς τοπικῆς διοργανωτικῆς ἐπιτροπῆς ὁ

ἀρχιμ. π. Κύριλλος Συκῆς καὶ ἡ πρόεδρος τῆς Κοινότητος κα Θεοδώρα Χατζούδη, ἐνῶ τὴν ἐπίσημη ἑναρξη τοῦ Συνεδρίου κήρυξε ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, μὲ τὴν παρακάτω Ὁμιλία:

Ἐρωτάτοι ἅγιοι ἀδελφοί, Ἐντιμότετε κύριε Γενικὲ Πρόξενε τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα, Ἐλλογιμώτατοι σύνεδροι, Ἐντιμότετε Πρόεδρε τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου Σμύρνης, Τέκνα ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

«Ὁ βλέπεις γράφον εἰς βιβλίον καὶ πέμπον ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις, εἰς Ἐφεσον καὶ εἰς Σμύρναν καὶ εἰς Πέργαμον καὶ εἰς Θνάτεια καὶ εἰς Σάρδεις καὶ εἰς Φιλαδέλφειαν καὶ εἰς Λαοδίκειαν» (Ἄποκ. α' 11). Ἐπτὰ πόλεις, ἑπτὰ Ἐκκλησίαι ἀποτελοῦν τὸν πολῦτιμον πνευματικὸν πολυέλειον τῆς Ἰωνίας, τὸν ἀκτινοβολοῦντα τὸ φῶς τῆς θείας Ἀποκαλύψεως καὶ εἰς τὴν εὐρύτεραν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀπὸ τῆς Μυσίας καὶ Βιθυνίας ἕως τῆς Φρυγίας, τῆς Λυκίας, τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Παμφυλίας. Δὲν εἶναι ἀσφαλὸς τυχαία ἢ ἐπιλογή αὐτῶν τῶν πόλεων ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ. Δὲν εἶναι ἄνευ αἰτίας ἡ πνευματικὴ πρόοδος τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν. Ἡ Μικρὰ Ἀσία ἀπετέλει ἀπὸ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων τὸν κατ' ἐξοχὴν ζωτικὸν χῶρον, μετὰ τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Συρίαν, πρὸς διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου. Ὡς περιοχὴ εἰς τὴν ὁποίαν ἐκυριάρχει ἀπὸ ἀρκετοῦς αἰῶνας τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον καὶ ὁμιλεῖτο ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἡ Μικρὰ Ἀσία ἦτο διὰ τὸν ἐκ Ταρσοῦ τῆς Κιλικίας καταγόμενον ἀπόστολον Παῦλον τὸ ἰδανικὸν γεώργιον διὰ τὴν σπεῖρῃ τὸν σπόρον τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ. Ὁ θρησκευτικὸς συγκρητισμὸς, ὁ ὁποῖος ἐπεκράτει κατὰ τοὺς ἑλληνιστικὸς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, διευκόλυνε

τὴν διάδοσιν τῆς χριστιανικῆς πίστεως, καθὼς οἱ ἄνθρωποι, μὴ διαθέτοντες ἐν σταθερὸν καὶ συγκεκριμένον θρησκευτικὸν σύστημα, ἀλλ' οἰκειοποιούμενοι εὐκόλως θεότητος ἄλλων θρησκειῶν, ἦσαν κατ' ἀρχὴν τοῦλάχιστον περισσότερον δεκτικοὶ εἰς τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων, καὶ εἰς τὴν κηρυττομένην νέαν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν, ἀπὸ ὅ,τι συνέβαινε μὲ τοὺς Ἰουδαίους. Οὗτοι θεωροῦντες ὅτι ὑπερέχον τῶν ἄλλων ὡς πιστεύοντες εἰς τὸν ἀληθῆ Θεὸν ἀντιμετώπιζον πλειστάκις τοὺς χριστιανούς καὶ τὴν εἰς Χριστόν πίστιν ἐχθρικῶς, εἰς οὐκ ὀλίγας δὲ περιπτώσεις ἦσαν ἡ ἀφορμὴ τοῦ διωγμοῦ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν χριστιανῶν.

Τοιοτοτρόπως, ἡ Μικρὰ Ἀσία ἀπεδείχθη γεώργιον ἀγαθὸν καὶ ἔδαφος πῖον διὰ τὴν διάδοσιν τῆς εἰς Χριστόν πίστεως. Ἡ γεώργησις του καὶ ἡ ἐπιμελὴς σπορὰ τοῦ θείου Λόγου, κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων Παύλου καὶ Βαρνάβα, ἔδωκεν ἐνωρὶς τοὺς καρπούς αὐτῆς διὰ τῆς ἀναδείξεως τῶν πρώτων συνεργατῶν τοῦ ἀποστολικοῦ ἔργου, ὡς εἶναι ὁ μαθητὴς τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ μετέπειτα ἐπίσκοπος Ἐφέσου Τιμόθεος, ἐκ Λύστρων, καὶ ἡ ἁγία πρωτομάρτυς καὶ ἰσαπόστολος Θέκλα, ἐξ Ἰκονίου. Ἡ ἰδιαιτέρα μέριμνα τοῦ ἀποστόλου Παύλου διὰ τὰς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐκκλησίας καὶ τοὺς ἐκεῖ πρεσβυτέρους καὶ πιστοὺς ἐκφράζεται τόσον διὰ τῶν ἐπανεπιλημμένων ἐπισκέψεών του, ὅσον καὶ διὰ τῶν ἐπιστολῶν του πρὸς τοὺς ἐν αὐτῇ χριστιανούς, ἐνῶ ἐκ παραλλήλου τὸ πατρικὸν αὐτοῦ ἐνδιαφέρον ἀποτυπῶνται καὶ εἰς τὴν διήγησιν τοῦ συνεκδήμου αὐτοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Ἡ ἐγκατάστασις καὶ παραμονὴ τοῦ ἡγαπημένου μαθητοῦ τοῦ Κυρίου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου εἰς τὴν Ἐφεσον μετὰ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ ἀποστόλου Παύ-

λου, εἰς μίαν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὸν ἐπίσκοπικὸν θρόνον τῆς πόλεως εὐρίσκειται ὁ ἀπόστολος Τιμόθεος, ἀποδεικνύει τὴν ὑπαρξιν ἀνθούσης ἤδη χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία καὶ ἀσφαλῶς ἠξήθη διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ ἁγίου εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ὁ ὁποῖος συμφώνως πρὸς τὸν βίον αὐτοῦ ἐκήρυξε τὸν Χριστὸν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, μετὰ δὲ τὴν ἀπελευθέρωσίν του ἀπὸ τὴν ἐξορίαν ἐπὶ αὐτοκράτορος Δομετιανοῦ εἰς τὴν Πάτιμον ἐπέστρεψεν εἰς Ἐφεσον καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ ἕως τῆς τελειότης αὐτοῦ.

Μετὰ τῆς Μικρᾷ Ἀσίᾳ δὲν συνδέονται ὁμως μόνον οἱ ἀπόστολοι Παῦλος καὶ Ἰωάννης, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους συγκαταριθμεῖται καὶ ὁ πρότερον ἐορτασθεὶς ἐπίσκοπος Σμύρνης ἅγιος Βουκόλος. Παρὸτι αἱ μαρτυρίαι δὲν εἶναι πολλαὶ διὰ τὸν πρῶτον χριστιανικὸν αἰῶνα, γνωρίζομεν καὶ ἑτέρους ἐκ τοῦ κύκλου τῶν Ἑβδομήκοντα Ἀποστόλων, οἱ ὁποῖοι ἐκήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ διηκόνησαν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Τὸ Συναξάριον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔργον μὲν τοῦ 10ου αἰῶνος, ἀπηχοῦν δὲ τὴν παράδοσιν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, μνημονεύει τὸν Ἀπελλῆν, ἐκ τῶν Ἑβδομήκοντα Ἀποστόλων, ὡς ἐπίσκοπον Σμύρνης πρὸ τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, καὶ τὸν ὁμοίως ἐκ τῆς αὐτῆς ομάδος προερχόμενον ἀπόστολον Γάιον ὡς ἐπίσκοπον Ἐφέσου, μετὰ τὸν ἅγιον ἀπόστολον Τιμόθεον. Ἐκ παραλλήλου, ἀναφέρει καὶ τὸν ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων μνημονευόμενον Φίλιππον, τὸν ἐκ Καισαρείας, ὡς διδάξαντα τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰς Τράλλεις. Εἰς τὰς ἱεράς αὐτὰς μορφάς συναριθμεῖται καὶ ὁ ἅγιος ἀπόστολος καὶ μάρτυς Κοδρᾶτος, ὁ ἐκ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καταγόμενος καὶ ἀναδειχθεὶς πιθανὸν καὶ ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν. Ἐκδιω-

χθεὶς ἐκεῖθεν, διότι ἐκήρυττε τὸν Χριστὸν, ἦλθεν εἰς τὴν Μαγνησίαν τῆς Μικρᾷ Ἀσίας, συνεχίσας νὰ διδάσκη τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου, ὑπεραμυνόμενος διὰ τοῦ ἀπολεσθέντος ἀπολογητικοῦ αὐτοῦ συγγράμματος τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

Διὰ τῶν προαναφερθέντων, δὲν ἐξαντλεῖται βεβαίως ὁ κατάλογος τῶν ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ τὸν Χριστὸν κηρυξάντων καὶ ἐν εὐσεβείᾳ καὶ πίστει ζησάντων καὶ τελειωθέντων, διότι πολλῶν τὰ ὀνόματα μόνον ὁ Κύριος γινώσκει καὶ ἔχει καταγράψει ἐν Βίβλῳ Ζωῆς. Οὗτοι, γνωστοὶ καὶ ἄγνωστοι, ἔσπειραν τὸν σπόρον τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἐγένοντο οἱ ἴδιοι σπόρος, καὶ διὰ τοῦ θανάτου αὐτῶν, τοῦτέστι τοῦ μαρτυρίου των, ἐλίπαναν τὴν γῆν ταύτην ἢ ὁποία ἀπέδωκε καρπὸν ἑκατονταπλασίονα. Ἀπετέλεσαν τὴν μικρὰν ζύμην ἢ ὁποία ἐξύμωσεν ὅλον τὸ φύραμα (Α΄ Κορ. ε΄ 6) καὶ προσέφεραν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἄρτον διὰ νὰ προσκομίζηται αἰωνίως εἰς τὸ ἐπουράνιον θυσιαστήριον ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας. Ἀπετέλεσαν τὸν ἐκλεκτὸν ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος προσέφερον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸν βότρυον τὸν πέπειρον, στάζοντα εὐώδη καὶ γλυκύτατον οἶνον, εὐφραίνοντα τὰς καρδίας τῶν πιστῶν.

Οὗτοι κεκοπίακασιν καὶ εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθασιν (Ἰωάν. δ΄ 38) πλείστοι ὅσοι, οἱ ὁποῖοι ἐσυνέχισαν τὸν ἔργον αὐτῶν, ποτίσαντες διὰ τῶν μαρτυρικῶν αὐτῶν αἱμάτων, τῶν δακρῶν τῆς μετανοίας των καὶ τῶν τιμῶν ἰδρώτων τῶν ποιμαντικῶν καὶ ἀσκητικῶν πόνων, τὴν Μικρασιατικὴν γῆν κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας αἰῶνας καὶ ἕως προσφάτως, καὶ περιστοιχίζουσιν τιμητικῶς τοὺς ἡγουμένους αὐτῶν ἐν τῇ πίστει, εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι ἀφιερωμένον τὸ παρὸν Β΄ Ἀγιολογικὸν Συνέδριον.

Αί ἱεραὶ αὐτῶν μορφαί, ἀναδιδόμεναι ἐκ τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ ἐκ τῶν εἰσηγήσεων τῶν διακεκομμένων ἐπιστημόνων, τὰς ὁποίας θὰ ἔχωμεν τὴν χαρὰν νὰ ἀκούσωμεν (ἀπὸ τῆς αὔριου), εἴμεθα βέβαιοι ὅτι θὰ συνοδεύουν νοερῶς καὶ ἡμᾶς εἰς τὸ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας διοργανούμενον Συνέδριον, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἑορτῆς τοῦ πρώτου ἐπισκόπου τῆς Σμύρνης ἁγίου Βουκόλου, καὶ θὰ ἐπαναλαμβάνουν καὶ πρὸς ἡμᾶς τὸν λόγον τῆς Ἀποκαλύψεως πρὸς τὸν ἄγγελον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σμύρνης: «γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς» (Ἀποκ. β' 10-11), τὸν ὁποῖον καὶ οἱ τιμώμενοι ἄγιοι ἀπολαμβάνουν ἐν οὐρανοῖς.

Ἡ συνεδρία ὁλοκληρώθηκε μετὰ τὴν εἰσηγήσιν τοῦ Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (ΕΚΠΑ) καὶ Προέδρου τοῦ Συνεδρίου, κ. Γεωργίου Γαλιτή, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τὸ θέμα: «Παῦλος, ὁ Μικρασιάτης», ὑποστηρίζοντας ὅτι ἡ προσωπικότης τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν σμιλεύθηκε ἀπὸ τὸν πολιτισμὸ τοῦ μικρασιατικοῦ περιβάλλοντος, μετὰ τὴν σειράν της δὲ σφράγισε ἀνεξίτηλα τὴν Ἱστορίαν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος γενικότερα.

Κατὰ τὴν Α' πρωινήν συνεδρίαν τῆς ἐπομένης (Δευτέρα 8 τοῦ μηνός), ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μητροπολίτου Κορωνείας κ. Παντελεήμονος, πρῶτος εἰσηγήθηκε ὁ Ἀναπλ. Καθηγητὴς κ. Κωνσταντῖνος Μπελέξος (ΕΚΠΑ) τὸ θέμα: «Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος σὰ ἀρεοπαγίτικα συγγράμματα», δεύτερος ὁ Καθηγητὴς κ. Κωνσταντῖνος Νικολακόπουλος (Πανεπιστήμιον Μονάχου) τὸ θέμα: «Οἱ Ἐκκλησίες τῶν ἐπιστολῶν τῆς Ἀποκαλύψεως», τρίτος δὲ ὁ Ἀναπλ. Καθηγητὴς π. Ἰωάννης Σκιαδαρέσης (ΑΠΘ) τὸ θέμα: «Οἱ λειτουργικῆς

ὠδῆς καὶ οἱ λειτουργικοὶ ὕμνοι στὴν Ἀποκάλυψιν Ἰωάννου». Στὴ Β' πρωινήν συνεδρίαν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Καθηγητοῦ π. Constantin Coman, πρῶτος ὁμίλησε ὁ Ἀναπλ. Καθηγητὴς καὶ Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Θεολογίας τοῦ ΕΚΠΑ κ. Θωμᾶς Ἰωαννίδης, μετὰ θέμα: «Ὁ Ἰωάννης στὴν Ἐφεσο: Τὸ ἰωάννειον πρόβλημα», δεύτερος ὁ Ἀναπλ. Καθηγητὴς κ. Χαράλαμπος Ἀτματζίδης (ΑΠΘ), μετὰ θέμα: «Οἱ ἰωάννεις ἐπιστολῆς: οἱ πρώτοι χριστιανοὶ τῆς Ἐφέσου», ἐνῶ τρίτος εἰσηγήθηκε ὁ ἀρχιμ. π. Κύριλλος Συρκῆς τὸ θέμα: «Ὁ φερόμενος ὡς "οἶκος τῆς Παναγίας" στὴν Ἐφεσο. Κατὰ τὴν Γ' ἀπογευματινὴν συνεδρίαν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀναπλ. Καθηγητοῦ κ. John Fotopoulos, παρουσιάσθηκαν οἱ εἰσηγήσεις τῆς Ἀναπλ. Καθηγήτριας κας Κυριακούλας Παπαδημητρίου (ΑΠΘ), μετὰ θέμα: «Ὁ ἱστορικὸς Παῦλος καὶ οἱ ἐρμηνευτικῆς προοπτικῆς κατανόησίν του στὴ σύγχρονη ἐρευνα», καὶ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Ivan Dimitroff (Πανεπιστήμιον Σόφιας), μετὰ θέμα: «Ὁ ἀπόστολος Παῦλος καὶ ὁ περὶ τῆς ὁδοῦ τάραχος στὴν Ἐφεσο».

Κατὰ τὴν Δ' πρωινήν συνεδρίαν, τὴν ἀμέσως ἐπομένην ἡμέραν (Τρίτη 8 τοῦ μηνός), ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Καθηγητοῦ κ. Ivan Dimitroff, ἀκούσθηκαν οἱ εἰσηγήσεις τοῦ Ἀναπλ. Καθηγητοῦ κ. John Fotopoulos (St. Mary's College, Notre Dame, Η.Π.Α.), μετὰ θέμα: «Οἱ "συνέκδημοι" τοῦ Παύλου στὴ Μ. Ἀσία», τοῦ Καθηγητοῦ π. Constantin Coman (Πανεπιστήμιον Βουκουρεστίου), μετὰ θέμα «Τιμόθεος, ὁ συνεχὴς τοῦ Παύλου καὶ ἐπίσκοπος Ἐφέσου», καὶ τοῦ Ἐπιμ. Καθηγητοῦ κ. Μόσχου Γκουτζιούδη (ΑΠΘ), μετὰ θέμα: «Ἡ "θηριομαχία ἐν Ἐφέσῳ" τοῦ ἀποστόλου Παύλου». Κατὰ τὴν Ε' ἀπογευματινὴν συνεδρίαν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Καθηγητοῦ κ. Κωνσταντῖνου Νικολακόπουλου, πραγματοποιήθηκαν οἱ

εισηγήσεις, τῆς Λέκτορος κας Ἀλεξάνδρας Παλάντζα (ΕΚΠΑ), με θέμα: «*Παῦλος καὶ Θέκλα*», τοῦ Καθηγητοῦ καὶ Προέδρου τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας τοῦ ΕΚΠΑ κ. Σωτηρίου Δεσπότη, με θέμα: «*Ἄρτεμις καὶ Θέκλα. Ἡ συνάντηση τῆς ἀρχαίας θεᾶς μετὰ τὴν ἰσαπόστολο Ἁγία. Μία ἀπόπειρα ἀποκρυπτογράφησης τῆς διάδοσης τῶν “Πράξεων Θέκλας” στὴ Μεσόγειο*», καθὼς καὶ τοῦ Λέκτορος κ. Ἀθανασίου Ἀντωνοπούλου (ΕΚΠΑ), με θέμα: «*Τὰ θαύματα τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου στὴν Ἔφεσο κατὰ τὸ ἀπόκρυφο κείμενο τῶν “Πράξεων Ἰωάννου”*». Ἀκολούθησε ἐκτενὴς συζήτηση, καθὼς καὶ ἡ καταληκτικὴ εἰσήγηση ἀπὸ τὸν Ὁμότιμο Καθηγητὴ καὶ Ἀντιπρόεδρο τοῦ Συνεδρίου κ. Ἰωάννη Καραβιδόπουλο (ΑΠΘ), με θέμα: «*Ἡ συμβολὴ τοῦ ἀποστόλου Παύλου στὴν οἰκοδόμησι τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ*».

Τέλος, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος, ἀφοῦ ἀναφέρθηκε στὸ πνεῦμα τοῦ μικρασιατικοῦ χριστιανισμοῦ, ὅπως αὐτὸ διασώζεται στὶς μνήμες καὶ στὰ βιώματα τῶν ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας Ρωμῶν (με ἀφορμὴ μάλιστα κείμενο τοῦ Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ, πρῶην Πρυτάνεως τοῦ ΕΚΠΑ καὶ διατελέσαντος Διευθυντοῦ τοῦ ἀνὰ χεῖρας περιοδικοῦ κ. Εὐαγγέλου Θεοδώρου, γεννηθέντος στὶς Τράλλεις [Αἰδίνοι] τῆς Μ. Ἀσίας), εὐχαρίστησε ἅπαντες καὶ κήρυξε ἐπισημῶς τὴν λήξιν τοῦ Συνεδρίου.

Κωνσταντῖνος Ἰ. Μπελέζος,
Ἀναπλ. Καθηγητῆς
Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2016: Θεσσαλονίκη (Ἑλλάδα)

Τὸ Τμῆμα Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ΑΠΘ, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Κοσμητείας, συνδιοργάνωσε μαζί μετὰ τὴν Εἰδικὴ

Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως διεθνὲς ἐπιστημονικὸ συνέδριο μετὰ θέμα «Ἁγία Γραφή καὶ Ὁρθόδοξη Λατρεία» στὸ διάστημα 18 καὶ 19 Φεβρουαρίου. Χαιρετισμοὺς ἀπηύθυναν οἱ Μητροπολίτες Θεσσαλονίκης Ἄνθιμος, Κασσανδρείας Νικόδημος, Καισαριανῆς, Βύρωνος καὶ Ὑμηττοῦ καὶ Πρόεδρος τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Δανιὴλ, ὁ κοσμητορὸς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ΑΠΘ Μιλτιάδης Κωνσταντίνου, ὁ Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Θεολογίας Παναγιώτης Σκαλτσῆς, ὁ Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Ποιμαντικῆς καὶ Κοινωνικῆς Θεολογίας Κωνσταντῖνος Χρήστου καὶ ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλικῆς Ἐταιρίας Μιχάλης Χατζηγιάννης. Ὁμιλητὲς ἦταν οἱ: Πέτρος Βασιλειάδης, Μιλτιάδης Κωνσταντίνου, Παναγιώτης Σκαλτσῆς, π. Ἰάκωβος Χαλίλ, Ἰωάννης Καραβιδόπουλος, π. Ἰωάννης Σκιαδαρέσης, π. Νικόδημος Σκρέττας, Ἀθανάσιος Παπαρνάκης, Δημήτριος Καϊμάκης, Κυριακούλα Παπαδημητρίου, π. Χρυσόστομος Νάσσης, Μόσχος Γκουτζιούδης, Τρύφων Τσομπάνης, Ἄννα Κόλτσιου-Νικίττα, π. Βασίλειος Καλλιακιάνης, Γεώργιος Φίλιας, π. Κωνσταντῖνος Καραϊσαριδῆς, Δήμητρα Κούκουρα, ὁ Μητροπολίτης Κίτρους, Κατερίνης καὶ Πλαταμῶνος κ. Γεώργιος καὶ ὁ Nenand Milosevic.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2016: Ἀθήνα

Μετὰ ἐπιτυχία πραγματοποιήθηκε στὶς 22 Φεβρουαρίου, 2015, στὸ κεντρικὸ κτήριο τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (Ἀμφιθέατρο «Α. Ἀργυριάδης»), ἡ Διεθνὴς Ἐπιστημονικὴ Ἡμερίδα μετὰ θέμα «Κριτικὴ τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης: Ἡ σημασία τῆς στὴν Ἐπιστήμη, τὸν Πολιτισμὸ καὶ τὴν Ἐκκλησία», ἡ ὁποία συνδιοργανώθηκε ἀπὸ τὴν *Κοσμητεία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς* τοῦ

Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ τὸν *Τομέα Μελέτης τῆς Χειρόγραφης Παράδοσης τῆς Καινῆς Διαθήκης* τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου. Στὴν Ἡμερίδα ἔλαβαν μέρος πανεπιστημιακοὶ καθηγητὲς καὶ εἰδικοί ἐρευνητὲς ποὺ μετέχουν ὡς μέλη καὶ συνεργάτες στὴν Ἐκδοτικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν κριτικῶν ἐκδόσεων τῆς Καινῆς Διαθήκης «*Novum Testamentum Graece*» (γνωστῆς ὡς Nestle-Aland) καὶ «*UBS Greek New Testament*», οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν διεθνῶς τὴ βάση γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ μελέτη καὶ γιὰ τὴ μετάφραση τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἡ Ἡμερίδα ἀνοίξε μὲ σύντομους χαιρετισμοὺς ἀπὸ τὸν Κοσμήτορα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Καθηγητὴ κ. Απόστολο Νικολαΐδη, τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ καὶ Πρόεδρο τοῦ Δ.Σ. τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλικῆς Ἑταιρίας κ. Ἰγνάτιο, τὸν Διευθυντὴ τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλικῆς Ἑταιρίας κ. Μιχάλη Χατζηγιάννη, καὶ τὴν Ἐπίκουρη Καθηγήτρια τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ Συνδιευθύντρια τοῦ Τομέα Μελέτης τῆς Χειρόγραφης Παράδοσης τῆς Καινῆς Διαθήκης τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν, κ. Αἰκατερίνη Τσαλαμπούνη. Ὁ πρῶτος ὁμιλητὴς Δρ. Florian Voss, Ὑπεύθυνος Ἐπιστημονικῶν Ἐκδόσεων τῆς Καινῆς Διαθήκης στὴ Γερμανικὴ Βιβλικὴ Ἑταιρία μίλησε μὲ θέμα «*Ἡ ἀφοσίωση τῆς Γερμανικῆς Βιβλικῆς Ἑταιρίας στὴν ὑπερεσία τῶν ἐπιστημονικῶν ἐκδόσεων τῆς Βίβλου*», παρουσιάζοντας τὴ μακρὰ ἱστορία, τὸ παρὸν καὶ τὶς προοπτικὲς τῶν ἐπιστημονικῶν ἐκδόσεων Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ἀπὸ τὴ Γερμανικὴ Βιβλικὴ Ἑταιρία. Στὴ συνέχεια ὁ Δρ. Greg

Paulson, Ἐπιστημονικὸς Συνεργάτης τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐρευνας τοῦ Κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Münster, ἀνέπτυξε τὸ θέμα «*Ἡ ἐξέλιξη τῆς ἐκδόσης Nestle-Aland*», ἀναφερόμενος εἰδικὰ στὴν ἱστορία τῶν ἐκδόσεων τοῦ συγκεκριμένου κριτικοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ στὴν ἐξέλιξή του μέχρι καὶ σήμερα. Τὸ πρῶτο μέρος τῆς Ἡμερίδας ὁλοκληρώθηκε μὲ τὴν εἰσήγηση τοῦ Δρὸς Klaus Wachtel, Ἐρευνητῆ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐρευνας τοῦ Κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Münster καὶ μέλους τῆς Ἐκδοτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν κριτικῶν ἐκδόσεων τῆς Καινῆς Διαθήκης «*Novum Testamentum Graece*», «*UBS Greek New Testament*» καὶ «*Editio Critica Maior*, ὁ ὁποῖος μίλησε μὲ θέμα: «*Editio Critica Maior Aperta: Πρὸς μία ἀνοικτὴ ψηφιακὴ ἐκδοσὴ τῆς ἑλληνικῆς Καινῆς Διαθήκης*», παρουσιάζοντας τὴν πραγματοποιούμενη μετεξέλιξη τῆς τελευταίας σὲ μία ψηφιακὴ ἐκδοχὴ τῆς, ἡ ὁποία, ὅταν ὁλοκληρωθεῖ, θὰ ἐπιτρέπει τὴν ἐλεύθερη διαμόρφωση τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀπὸ τὸν ἐκάστοτε ἐρευνητὴ μὲ βάση τὴν ἐκ μέρους τοῦ ἀξιολόγηση τῶν σχετικῶν μαρτυριῶν τῆς χειρόγραφης παράδοσης. Μετὰ σύντομο διάλειμμα, ὁ πρῶτος ὁμιλητὴς τοῦ δευτέρου μέρους τῆς Ἡμερίδας Holger Strutwolf, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Münster, Διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ Ἰνστιτούτου Ἐρευνας τοῦ Κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ μέλος τῆς Ἐκδοτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν ὡς ἄνω τριῶν κριτικῶν ἐκδόσεων τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀνέπτυξε τὸ θέμα «*Ἡ Κυριακὴ Προσευχὴ σὲ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιο ὡς παράδειγμα ἐνὸς ἐξελισσόμενου κειμένου*», ὅπου παρουσίασε τὴν ἐξέλιξη τοῦ συγκεκριμένου κειμένου ἀπὸ τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιο βάσει τῆς χειρόγραφης παράδοσής του.

Στή συνέχεια ο Δρ. David Trobisch, Διευθυντής του Μουσείου της Βίβλου στη Washington D.C. και μέλος της Έκδοτικής Έπιτροπής των συντετημένων κριτικών εκδόσεων της Καινής Διαθήκης «Novum Testamentum Graece» και «UBS Greek New Testament» παρουσίασε το θέμα «*Ὁ ρόλος τοῦ γραμματέα σὰ χειρόγραφα τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου*», τονίζοντας τὴ σημασία τῶν σημειώσεων τοῦ περιθωρίου τῶν χειρογράφων στὴ σταδιακὴ διαμόρφωση τοῦ κειμένου τῶν παύλειων ἐπιστολῶν μέσω τῆς ἐνσωμάτωσης τῶν ἐν λόγω σημειώσεων στὸ κείμενο αὐτό. Ὁ ἐπόμενος εἰσηγητὴς Stephen Pisano, Καθηγητὴς τοῦ Παπικοῦ Βιβλικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ρώμης καὶ μέλος τῆς Έκδοτικῆς Έπιτροπῆς τῶν ὡς ἄνω συντετημένων κριτικῶν εκδόσεων τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀνέπτυξε τὸ θέμα «*Πόσες φορές ἄλλησε ὁ πετεινὸς στὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιο; Ἡ κριτικὴ τοῦ κειμένου τοῦ Μκ. 14,30.72*», ἀναδεικνύοντας τὴ σημασία τοῦ κριτηρίου τῆς «δυσκολότερης γραφῆς» (lectio difficilior potior) γιὰ τὴν ἐπιλογὴ τῆς πιθανότερης ἀρχικῆς γραφῆς σὲ ἓνα ἰδιαίτερα ἀκανθῶδες πρόβλημα τῆς χειρογράφου παράδοσης. Ὁ Δρ. Simon Crisp, Συντονιστὴς ἐπιστημονικῶν εκδόσεων καὶ ποιητικῶν ὄρων μεταφράσεων τῶν Ἠνωμένων Βιβλικῶν Ἐταιριῶν (Swindon) καὶ Συνεργάτης ἐκπαίδευσης στὸ Nida Institute τῆς Νέα Ὑόρκης ἀνέπτυξε τὸ θέμα «*Τὸ βυζαντινὸ κείμενο μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ ἀκαδημαϊκοῦ κόσμου*», ὅπου παρουσίασε τὴν ἱστορία καὶ τὴ μεθοδολογία τῆς κριτικῆς εκδοσης τοῦ βυζαντινοῦ κειμένου τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Birmingham, ἐξήγησε τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ συγκεκριμένη ἔκδοση χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὴν ἀκαδημαϊκὴ κοινότητα, ἀλλὰ ἀγνοήθηκε ἀπὸ τὴν ὀρθό-

δοξες ἐκκλησίες, καὶ πρότεινε μίαν ἐναλλακτικὴν προσέγγιση σὲ περίπτωσι μελλοντικῶν παρόμοιων προσπαθειῶν.

Ἡ Ἡμερίδα ἐκλείσει μὲ εἰσήγησι τοῦ Χρήστου Καρακόλη, Ἀναπληρωτῆ Καθηγητῆ τοῦ ΕΚΠΑ, Συνδιευθυντῆ τοῦ Τομέα Κριτικῆς τοῦ Κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου καὶ μέλους τῆς Έκδοτικῆς Έπιτροπῆς τῶν ὡς ἄνω συντετημένων κριτικῶν εκδόσεων τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὁ ὁποῖος εἰσηγήθηκε τὸ θέμα «*Τὸ κριτικὸ κείμενο τῆς Καινῆς Διαθήκης ὑπὸ ὀρθόδοξῃ προοπτικῇ*», ἀναδεικνύοντας τὴ διαφορετικὴ ἀντίληψη καὶ στοχοθεσία μεταξὺ τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς προσέγγισης τῆς Κριτικῆς τοῦ Κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὴ χρησιμότητα καὶ τὴ σκοπιμότητα καὶ τῶν δύο αὐτῶν προσεγγίσεων, καὶ τέλος τὴν ἀνάγκη ἐκπόνησης μιᾶς κριτικῆς εκδοσης τοῦ Ὑστεροῦ Βυζαντινοῦ Κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης. Μετὰ τὴν ὀλοκλήρωση τῶν εἰσηγήσεων κάθε μέρος τῆς Ἡμερίδας, τὸν συντονισμὸ τῆς ὁποίας εἶχε ἡ Ἐπίκουρη Καθηγήτρια κ. Αἰκ. Τσαλαμπούνη, δόθηκε ἐπαρκὴς χρόνος γιὰ συζήτησι. Σημειωτέον ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ πρῶτο ἐπιστημονικὸ συνέδριον ποὺ πραγματοποιεῖται στὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς Κριτικῆς τοῦ Κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ ὁποῖο συγκεντρώνει διεθνῶς τὸ ἐνδιαφέρον ὄχι μόνον τῶν ἐδικῶν καινοδιαθηκολόγων, ἀλλὰ καὶ ἐρευνητῶν ἄλλων κλάδων τῆς Θεολογίας, καθὼς καὶ εὐρύτερα τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἐπιστημῶν.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2016: Erfurt, Γερμανία

Τὸ τριήμερον 25-27 Φεβρουαρίου ἔλαβε χώρα στὴν Ἐρφούρτη τῆς Γερμανίας διεθνὲς συνέδριον μὲ θέμα «Ἡ Πανορθόδοξη Σύνοδος τοῦ 2016 – μίαν νέα ἐποχὴ γιὰ τὴν

Ἐκκλησία; Διεπιστημονικές προοπτικές» (The Pan-Orthodox Council of 2016 - a New Era for the Orthodox Church? Interdisciplinary Perspectives), τὸ ὁποῖο συνδιοργανώθηκε ἀπὸ τὴ Γερμανικὴ Ἐταιρεία γιὰ τὴ Μελέτη τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης (Deutsche Gesellschaft für Osteuropakunde) καὶ τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἐρφούρης, ὑπὸ τὴν εὐθύνη τοῦ καθηγητῆ Βασιλείου Μακρίδη καὶ τοῦ δρ. Sebastian Rimstad. Πρόθεση τοῦ συνεδρίου ἦταν ἡ ἐξέταση τοῦ συνοδικοῦ γεγονότος καθεαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν θεμάτων πού θά ἀπασχολήσουν τὴ Σύνοδο, μέσα ἀπὸ μία εὐρεία ποικιλία θεολογικῶν, ιστορικῶν, κοινωνιολογικῶν, γεωπολιτικῶν, κ.ἄ. προσεγγίσεων. Συμμετείχε σημαντικὸς ἀριθμὸς ἐπιστημόνων διαφόρων ειδικοτήτων, ἀπὸ πολλὰς χώρες καὶ χριστιανικὰς ὁμολογίες. Μετὰ τὸ καλοσῶρισμα τῆς διευθύντριας τῆς Γερμανικῆς Ἐταιρείας γιὰ τὴ Σπουδὴ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης δρ. Gabriele Freitag καὶ τοῦ καθηγητῆ Μακρίδη, ὁ καθηγητὴς Paul Valliere (Indianapolis, ΗΠΑ) ἔδωσε τὴν ἐναρκτήρια διάλεξη μὲ θέμα «Ἡ ἔννοια τῆς Συνόδου στὴν Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξη Παράδοση καὶ Ἐκκλησιολογία». Ἡ ὁμιλία του συνοδεύτηκε ἀπὸ σύντομες εἰσηγήσεις-σχόλια τοῦ ἐπικ. καθηγητῆ Δημητρίου Μόσχου (Ἀθήνα, Ἑλλάδα) καὶ τῆς Δρ. Jennifer Wasmuth (Βερολίνο, Γερμανία· ἡ εἰσήγησή της ἀναγνώστηκε, καθὼς δὲν μπόρεσε νὰ παραστῆ ἢ ἴδια). Ἡ πρώτη συνεδρία τῆς 26ης Φεβρουαρίου εἶχε γενικὸ τίτλο «Ἡ ἐκκλησιαστικὴ δομὴ τοῦ σύγχρονου ὀρθόδοξου κόσμου». Ὁ Aleksandr Kyrlezhev (Μόσχα, Ρωσία) μίλησε μὲ θέμα «Ὁρθόδοξη κοινοπολιτεία: Μία τυπολογία τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν», ἐνῶ ὁ Δρ. Andrey Shikhov (Μόσχα, Ρωσία) ἀνέπτυξε τὴν προ-

βληματικὴ «Αὐτοκέφαλο καὶ πρωτεῖο ὡς ἐκκλησιολογικὰς ἀρχές: Δύο τρόποι θεώρησης τῆς δομῆς τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας». Στὴ δευτέρη συνεδρία («Οἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίες στὴ σύγχρονη (γεω)πολιτικὴ ἀρένα») ἡ Δρ. Daniela Kalkandjiena (Σόφια, Βουλγαρία) παρουσίασε τίς «Διεθνεῖς δραστηριότητες τῶν Πατριαρχείων Μόσχας καὶ Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν 20ὸ αἰῶνα ὡς “ἐκκλησιαστικὴ γεωπολιτικὴ”» καὶ ὁ Δρ. Lucian Leustean (Birmingham, Ἡνωμένο Βασίλειο) ἀσχολήθηκε μὲ «Ὁρθόδοξοι ἐθνικὲς Ἐκκλησίες καὶ κοινότητες τῆς διασποράς: Οἱ προκλήσεις τῆς ἐθνικοποίησης καὶ τοῦ ἐθνικισμοῦ». Κατὰ τὴν τρίτη συνεδρία («Ἐκκλησιαστικὴ ποικιλία στὸν σύγχρονο ὀρθόδοξο χριστιανισμό») ὁ Δρ. Sebastian Rimstad (Ἐρφούρη, Γερμανία) ἀνέπτυξε τὸ θέμα «Ποιὸς δὲν ἔχει προσκληθεῖ στὴ Σύνοδο; Μὴ ἀναγνωρισθεῖσαι καὶ ἐναλλακτικὰς Ὁρθοδοξίες», ἐνῶ ὁ Δρ. Βασίλειος Πνευματικῆς (Παρίσι, Γαλλία / Κομοτηνὴ, Ἑλλάδα) παρουσίασε τὴν εἰσήγησιν «Ἀποτελοῦν οἱ πολλαπλὰς ἐκκλησιαστικὰς διακαιοδοσίαι στὴν ὀρθόδοξη διασπορὰ πράγματι πρόβλημα; Μία κριτικὴ γεωπολιτικὴ ἀνάλυση, βασισμένη στὶς περιπτώσεις τῆς Γαλλίας καὶ τῶν ΗΠΑ». Ἡ τέταρτη συνεδρία («Τὸ τοπικὸ καὶ τὸ παγκόσμιον στὴν Ὁρθοδοξία») περιεῖχε δύο εἰσηγήσεις, ἀπὸ τὴν Eva Synek (Βιέννη, Αὐστρία· «Τοπικὰς Ὁρθοδοξίες καὶ παγκόσμιον Ὁρθοδοξία: Προοπτικὰς ἀπὸ τὸ Κανονικὸ Δίκαιο»· διαβάστηκε ἐν τῇ ἀπουσίᾳ της) καὶ τὴν Kathy Rousselet (Παρίσι, Γαλλία· «Ὁρθόδοξος χριστιανισμὸς καὶ παγκοσμιοποίηση: Μία κοινωνιολογικὴ προσέγγιση»). Τὸ βράδυ τῆς δευτέρας μέρας ἔλαβε χώρα στρογγυλὴ τράπεζα μὲ θέμα «Τί δύναται καὶ πρέπει νὰ ἀναμένει κανεῖς

ἀπὸ τὴν Πανορθόδοξη Σύνοδο; Ποικίλες ὀρθόδοξες προοπτικὲς», μὲ τὴ συμμετοχὴ τῶν π. Christophe d'Aloisio (Βρυξέλλες, Βέλγιο), π. Vladimir Khoular (Ἁγία Πετρούπολη, Ρωσία) καὶ Γεωργίου Βλαντῆ (Μόναχο, Γερμανία) καὶ συντονιστὴ τὸν Ρωμαιοκαθολικὸ καθηγητὴ Thomas Bremer (Münster, Γερμανία). Ἡ τελευταία ἡμέρα ξεκίνησε μὲ μία συνεδρία ἀφιερωμένη στὴν προβληματικὴ «Ὁρθόδοξος χριστιανισμὸς καὶ (μετα)μοντέρνος κόσμος». Τὴν εἰσήγηση τοῦ ἀπουσιάσαντος καθηγητῆ Alexander Agadjanian (Μόσχα, Ρωσία) συνόψισε καὶ σχολίασε ὁ καθηγητὴς Βασίλειος Μακρίδης, ἐνῶ στὴ συνέχεια μίλησε ὁ καθηγητὴς Ἀριστοτέλης Παπανικολάου (Νέα Ὑόρκη, ΗΠΑ) μὲ θέμα «Ὁρθοδοξία καὶ οἱ προκλήσεις τῆς (φιλελεύθερης) δημοκρατίας». Ἀκολούθησε ἡ ἐνότητα «Ὁρθόδοξος χριστιανισμὸς, διαχριστιανικὲς καὶ διαθρησκειακὲς σχέσεις», ὅπου μίλησαν οἱ Δρ. Παντελῆς Καλαϊτζίδης (Βόλος, Ἑλλάδα· «Ὁρθοδοξία, οἰκουμενισμὸς καὶ διαχριστιανικοὶ διάλογοι») καὶ καθηγητῆς Peter De May (Leuven, Βέλγιο· «Μία συγκριτικὴ ἀνάλυση τοῦ Unitatis reintegratio τῆς Β' Βατικανῆς Συνόδου καὶ τοῦ σχεδίου κειμένου τῆς Μέλλουσας Συνόδου «Οἱ σχέσεις τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον»). Τὸ συνέδριο ὁλοκληρώθηκε μὲ μία δευτέρη στρογγυλὴ τράπεζα μὲ θέμα «Ἄλλες χριστιανικὲς προοπτικὲς γιὰ τὴν Πανορθόδοξη Σύνοδο», ὅπου συμμετεῖχαν οἱ Δρ. Johannes Oeldemann (Paderborn, Γερμανία), καθηγητῆς Karl Pinggera (Μαρβούργο, Γερμανία) καὶ καθηγήτρια Ivana Noble (Πράγα, Τσεχία). Τὴ συζήτηση συντόνισε ἡ ὀρθόδοξη θεολόγος Δρ. Anna Briskina-Müller (Halle/Saale, Γερμανία).

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2016: Houston, ΗΠΑ

Μὲ ἀφορμὴ τὰ 500 χρόνια ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν ἀπὸ τὸν Ἑρασμο τῆς ἑλληνικῆς Βίβλου ἢ Θεολογικῆ Σχολῆ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Houston σὲ συνεργασία μὲ τὸ Βιβλικὸ Μουσεῖο τοῦ Dunham διοργάνωσε στὶς 26 Φεβρουαρίου διήμερο συνέδριο μὲ τὸν τίτλο «Ad Fontes, Ad Futura: Erasmus Bible and the Impact of Scripture». Στὶς εἰσηγήσεις τοὺς εἰδικοὶ ἀπὸ διάφορα πανεπιστήμια τῶν ΗΠΑ διερεύνησαν ζητήματα κριτικῆς τοῦ κειμένου, τοῦ ἱστορικοῦ περιβάλλοντος τοῦ Ἑράσμου, τῆς ἐπίδρασης ποῦ ἄσκησε ἡ ἔκδοσή του στὶς βιβλικὲς σπουδές, τῆς μετάφρασης τῆς Βίβλου καὶ τῆς σημασίας της στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας κ.ἄ.

ΜΑΡΤΙΟΣ 2016: Lviv, Ουκρανία

Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Καθολικοῦ Ουκρανικοῦ Πανεπιστημίου σὲ συνεργασία μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐταιρεία γιὰ τὴν Καθολικὴ Θεολογία καὶ τὸ Ἴνστιτούτο Οἰκουμενικῶν Σπουδῶν διοργάνωσαν στὶς 4 τοῦ μηνὸς Διεθνὲς Συνέδριο μὲ θέμα «Churches in PeaceBuilding: Ecumenical Engagment for Peace and Reconciliation». Μεταξὺ τῶν ὁμιλητῶν ἦταν οἱ π. Cyril Hovorun («The Challenges that the Ukrainian Church face»), Διαικ. Nicholas Denysenko («Identity and the Other: Receiving the Legacy of Sacramental Theology»), Νικόλαος Ασπρούλης («Towards an Orthodox Peace Theology in a Modern Era of Conflicts. A Reflection», *in absentia*), κ.ἄ.

ΜΑΡΤΙΟΣ 2016: Θεσσαλονίκη (Ἑλλάδα)

Ὁ Τομέας Ἁγίας Γραφῆς καὶ Πατερικῆς Γραμματείας τοῦ Τμήματος Ποιμαντικῆς καὶ Κοινωνικῆς Θεολογίας μὲ τὴν ἐπιχορήγηση τῆς Ἐπιτροπῆς Ἑρευνῶν καὶ τοῦ

Ίδρυματος Alexander Von Humboldt διοργάνωσε στις 9 Μαρτίου 2016 διεθνή επιστημονική ημερίδα με τὸν τίτλο «Νέες τάσεις στὴν ἔρευνα τῆς Θεολογίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης». Ὁμιλητὲς ἦταν οἱ: Παῦλος Βασιλειάδης, Peter Nagel, Matthew James Albanese, Κωνσταντῖνος Ν. Δομουχτοῦ, Ἐλένη Οὐζουνίδου, Στέλλα Γιαννοπούλου καὶ Μαρίνα Καβρουλάκη.

ΜΑΡΤΙΟΣ 2016: Metz (Γαλλία)

Στὸ διάστημα 9 με 10 Μαρτίου ἡ Ἀκαδημία τοῦ Bernkaster Kues διοργάνωσε διεθνὲς συνέδριο ἀφιερωμένο στὸ ὑπόμνημα τοῦ Meister Eckhart στὸ βιβλίο τῆς Γενέσεως. Πρόκειται γιὰ τὸ δεύτερο μέρος τοῦ τριμεροῦς ἔργου τοῦ ἀφιερωμένου σὲ αὐτὸ τὸ βιβλίο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Οἱ ὁμιλητὲς παρουσίασαν τὴ μέθοδο ἐρμηνείας ποὺ υἰοθετεῖ ὁ Eckhart, τὶς ἐπιδράσεις ποὺ δέχθηκε ἀπὸ τὸν Μαΐμονιδη καὶ χριστιανούς ἐρμηνευτὲς, τὴ σχέση τῶν ὑπομνημάτων του με τὸ ὑπόμνημα στὴ Γένεση τοῦ Νικολάου τῆς Cusa, καθὼς ἐπίσης τὸ χειρόγραφο ποὺ διασώζεται τὸ σχετικὸ ὑπόμνημα.

ΜΑΡΤΙΟΣ 2016: Ἀλεξανδρούπολη

Μὲ ἐπιτυχία ὁλοκληρώθηκε καὶ ἡ Ἐπιμορφωτικὴ Ἡμερίδα Θεολόγων Ἐκπαιδευτικῶν γιὰ τὸ Νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν στὸ πλαίσιο τοῦ «Νέου Σχολείου», με θέμα «*Τὸ σχολικὸ θρησκευτικὸ μάθημα: δυνατότητα διαλόγου καὶ παιδείας γιὰ ὅλους τοὺς μαθητές*», ποὺ πραγματοποιήθηκε τὸ Σάββατο 19 Μαρτίου 2016 στὴν Ἀλεξανδρούπολη. Ἡ ἐπιμορφωτικὴ αὐτὴ ἡμερίδα διοργανώθηκε ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου, σὲ συνεργασία με τὴν Ἱ. Μητρόπολη Ἀλεξανδρουπόλεως

ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, Ἐρευνας καὶ Θρησκευμάτων καὶ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς. Στὸν χαιρετισμὸ ποὺ ἀπηύθυνε στοὺς θεολόγους ἐκπαιδευτικούς τῆς περιφέρειᾶς τοῦ Ὁλοκλήρου Μητροπολίτης Ἀλεξανδρουπόλεως ἐξέφρασε τὴν ἱκανοποίησή του γιὰ τὴν ἀνταπόκρισή τους στὴν πρόσκλησή του νὰ ἐνημερωθοῦν γιὰ τὴν πορεία τοῦ θρησκευτικοῦ μαθήματος, τονίζοντας παράλληλα ὅτι εἶναι πάντα δίπλα τους καὶ στηρίζει παρόμοιες ἐπιμορφωτικὲς δράσεις. Στὴν ἐπιμορφωτικὴ ἡμερίδα παρευρέθηκε καὶ ἀπηύθυνε χαιρετισμὸ ὁ Γενικὸς Γραμματέας Θρησκευμάτων τοῦ ΥΠΠΕΘ κ. Γ. Καλαντζῆς, ὁ ὁποῖος ὑπογράμμισε τὴν ἰσχυρὴ πρόθεση τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας νὰ προωθήσει στὸ πλαίσιο τοῦ Νέου Σχολείου καὶ τὸ θρησκευτικὸ μάθημα, ὡς ἓνα μάθημα παιδείας, τὸ ὁποῖο, ἐνταγμένο ὀργανικὰ στὴν παρεχόμενη ἀπὸ τὴν πολιτεία ἐκπαίδευση, διασφαλίζει τὴ μετάδοση τῶν θρησκευτικῶν γνώσεων με τρόπο ἀντικειμενικὸ, κριτικὸ καὶ πλουραλιστικὸ ὅπως ἀρμόζει στὸ Εὐρωπαϊκὸ θρησκευτο-παιδαγωγικὸ πλαίσιο. Τέλος, χαιρετισμὸ στὴν ἐπιμορφωτικὴ ἡμερίδα ἀπηύθυνε καὶ ὁ Περιφερειακὸς Διευθυντὴς Ἐκπαίδευσης Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης κ. Π. Κεραμάρης. Ἐπιμορφωτὲς τῆς ἡμερίδας ἦταν ἡ Σχολικὴ Σύμβουλος Θεολόγων Μαρία Συργιάννη καὶ οἱ συνεργάτες τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν, Δρ. Ὕλγα Γριζοπούλου, μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐμπειρογνομόνων γιὰ τὴν ἐκπόνηση Νέου Προγράμματος Σπουδῶν στὰ Θρησκευτικὰ Δημοτικῶν -Γυμνασίου καὶ Ἀπόστολος Μπάρλος καὶ Βάσω Γώγου, ἐπιμορφωτὲς στὴν Πιλοτικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ Νέου Προγράμματος Σπουδῶν στὰ Θρησκευτικὰ στὸ πλαίσιο τοῦ «Νέου Σχολείου». Οἱ

συμμετέχοντες έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον για τὸ θέμα καθὼς τὸ Νέο Πρόγραμμα Σπουδῶν γιὰ τὸ θρησκευτικὸ μάθημα ἀναφέρεται σὲ ἕναν νέο τύπο προγράμματος, ἐπιστημονικὰ καὶ ψυχολογικὰ τεκμηριωμένο, τὸ ὁποῖο, ὑπερβαίνοντας τὴν ἐπικέντρωση τῶν παλαιότερων Ἀναλυτικῶν Προγραμμάτων στὴν «ὕλη» καὶ στὴν ἀναπαραγωγή τῆς ἀπὸ τοὺς μαθητές, προσανατολίζεται στὴ ριζικὴ ἀναβάθμιση τῆς μαθησιακῆς διαδικασίας καὶ τῆς σχέσης ἐκπαιδευτικοῦ, ὕλης καὶ μαθητῶν. Οἱ συμμετέχοντες εἶχαν τὴν εὐκαιρία ἀρχικὰ νὰ ἐνημερωθοῦν γιὰ τὶς ἀρχές, τοὺς ὅρους καὶ τὶς κατευθύνσεις τοῦ Νέου Προγράμματος Σπουδῶν, καθὼς πρόκειται γιὰ ἕνα

Πρόγραμμα Διαδικασίας καὶ ὄχι γιὰ τὸ κλασσικὸ πρόγραμμα περιεχομένων ποὺ ἴσχυε μέχρι τώρα. Στὴ συνέχεια ἀνακάλυψαν μέσα ἀπὸ συνεργατικὲς διαδικασίες τὴ λογικὴ τῶν θεματικῶν ἐνοτήτων τοῦ Νέου Προγράμματος, καθὼς καὶ τὶς νέες προοπτικὲς διδασκαλίας ποὺ προτείνονται γιὰ τὸ θρησκευτικὸ μάθημα. Δουλεύοντας ἐργαστηριακὰ, διαπίστωσαν ὅτι τὸ Νέο Πρόγραμμα ἀνοίγεται σταδιακὰ μὲ νηφελιότητα καὶ σεβασμὸ καὶ σὲ ἄλλες θρησκείες, διατηρώντας ὡς βασικὸ πυλῶνα τὸν Χριστιανισμὸ καὶ τὴν ὀρθόδοξη παράδοση. Τέλος παρουσιάστηκαν καὶ τὰ πορίσματα ἀπὸ τὴν πιλοτικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ Νέου Προγράμματος τὸ 2011-2012.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2016: Σαμπεζύ - Γενεύη, Σύναξη τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκέφαλων Ἐκκλησιῶν

Ἀπὸ 21-28 Ἰανουαρίου τοῦ τρέχοντος ἔτους πραγματοποιήθηκε στὸ Σαμπεζύ τῆς Γενεύης κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου Α΄ ἡ σύναξη τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων αὐτοκέφαλων Ἐκκλησιῶν ὅπου καὶ ἀποφασίστηκε ἡ σύγκληση τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου στὴν Κρήτη, τὸν Ἰούνιο τοῦ 2016. Στὴ συνέχεια παρατίθεται ἡ σχετικὴ εἰσήγηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου πρὸς τὴ Σύναξη τῶν Προκαθημένων, ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ τελικὸ σχετικὸ ἀνακοινωθὲν στὰ Γαλλικά.

Α. Εἰσήγηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου

Μακαριώτατοι καὶ πεφιλημένοι ἐν Κυρίῳ Ἀδελφοί, Προκαθήμενοι τῶν κατὰ τόπους Ἀγιοπάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν

καὶ σεβάσμιοι ἐκπρόσωποι τῶν κωλυθέντων μετασχεῖν εἰς τὴν παρούσαν Σύναξιν ἀδελφῶν Προκαθημένων, μετὰ τῶν τιμίων συνοδειῶν Ὑμῶν.

Ὡς εὖ παρέστητε ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ χώρῳ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγιοπάτης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, τῷ Κέντρῳ τούτῳ τῷ ἀφιερωμένῳ εἰς τὴν διακονίαν τῆς πανορθοδόξου ἐνότητος, τὸ ὁποῖον ἐφιλοξένησε καὶ φιλοξενεῖ ἤδη ἐπὶ δεκαετίας πληθὺν διορθοδόξων καὶ πανορθοδόξων συναντήσεων, δι' ὧν σφρηλατεῖται καὶ προάγεται ἡ ἐνότης τῆς Ἀγιοπάτης Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἀπὸ καρδίας εὐχόμεθα ὅπως ἡ διαμονὴ Ὑμῶν ἐνταῦθα εἶναι δι' ἕκαστον ἐξ Ὑμῶν κατὰ πάντα ἱκανοποιητικὴ καὶ εὐχάριστος, τὸ δὲ ἔργον ἡμῶν καθοδηγούμενον ἀπὸ τὴν πνοὴν τοῦ Παρακλήτου ἀποφέρει καρπὸς πλουσίους εἰς ἀγάπην καὶ οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας εἰς δόξαν Θεοῦ. Ὡς γνωστόν, ἡ παρούσα Σύναξις ἡμῶν ἐπρόκειτο νὰ πραγματοποιηθῇ

ἐν τῇ ἔδρᾳ ἡμῶν, ἀλλ' ἔγκατοι ἀντικειμενικαὶ περιστάσεις, ἐμποδίζουσαι τινὰς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὅπως μεταβῶσιν ἐκεῖ, ἐπέβαλον τὴν μετάθεσιν τοῦ τόπου τῆς συναντήσεως ἡμῶν ἐνταῦθα. Εὐχαριστοῦμεν πάντας Ὑμᾶς διὰ τὴν κατανόησιν τῆς ἀνάγκης τῆς ἀλλαγῆς ταύτης, καὶ διὰ τὴν πρόθυμον ἔλευσιν Ὑμῶν ἐνταῦθα πρὸς πραγμάτων τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τῆς παρούσης Συνάξεως. Ὅντως, πᾶσα Σύναξις ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἡμῶν τῶν ἐμπεισιευμένων ὑπὸ τῆς χάριτος καὶ τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ τὴν ἡγεσίαν τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας Αὐτοῦ εἶναι ἱερά. Ἡ παροῦσα ὁμως Σύναξις κέκτηται ὅλως ἰδιαζόντως τὸν χαρακτήρα τοῦτον, διότι συνδέεται πρὸς τὴν θεμελιώδη ἐκκλησιολογικὴν ἀρχὴν τῆς συνοδικότητος τῆς Ἐκκλησίας, ἔχουσα ὡς κύριον ἀντικείμενον αὐτῆς τὴν προετοιμασίαν τῆς μελλούσης ἵνα συνέλθῃ, σὺν Θεῷ, Ἁγίας καὶ Μεγάλῃς Συνόδου τῆς Ἀγιωτάτης Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἡμῶν. Συνήχημεν, ὅθεν, ἐδῶ, διὰ νὰ ἐπιτελέσωμεν καθῆκον ὄντως ἱερόν, καὶ διὰ τοῦτο ἔχομεν ὅλως ἰδιαίτερος ἀνάγκην τῆς ἐνισχύσεως καὶ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ Παρακλήτου, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκ μέρους ἐνὸς ἐκάστου ἐξ ἡμῶν ἀγαθῆς προαιρέσεως, μακρὰν οἰωνδήποτε ἄλλων σκοπιμοτήτων, ὅπως συντελέσωμεν διὰ τῶν ἀποφάσεων ἡμῶν εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἡδὴ ἐξαγγελθείσης ὑφ' ἡμῶν Ἁγίας καὶ Μεγάλῃς Συνόδου. Διότι εἰς ἡμᾶς ἀνέθηκεν ἡ Θεία Πρόνοια τὸ μέγα χρῆμα καὶ προνόμιον ὅπως δώσωμεν σάρκα καὶ ὀστέα εἰς τὸ ὄραμα τῶν μακαριστῶν προκατόχων ἡμῶν, οἱ ὅποιοι πρὸ πενήτηκοντα καὶ πλέον ἐτῶν συνέλαβον τὴν ἰδέαν τῆς συγκλήσεως τῆς Συνόδου ταύτης. Εἰς ἡμᾶς ἀνήκει πλέον ἡ μεγάλη εὐθύνη ὅπως συντάμωμεν τὸν χρόνον, τὸν ἡδὴ κατὰ πολὺ συνεσταλμένον, καὶ ἄνευ περαιτέρω χρονοτριβῆς μετατρέψωμεν τὸ ὄραμα εἰς

πραγματικότητα. Τοῦτο ἡδὴ, ἐκτὸς τῶν αἰοιδίμων προκατόχων ἡμῶν, ἀναμένει καὶ ὁ πιστὸς λαὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἔξω τῶν κανονικῶν τειχῶν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας χριστιανοί, διὸ καὶ πᾶσα περαιτέρω τυχὸν ἀναβολὴ τῆς πραγματώσεως τῆς Συνόδου μόνον τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν καὶ τὸν χαϊρέκακον Ἀντικείμενον θέλει ἱκανοποιήσει. Ἡ Σύναξις ἡμῶν αὕτη κέκτηται ὅλως ἰδιαίτερον σπουδαιότητα διὰ τὸν λόγον ὅτι καλεῖται νὰ διευθετήσῃ ζητήματα καὶ πτυχὰς τῆς τε ὑπολειπομένης προετοιμασίας καὶ τῆς ὅλης λειτουργίας τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλῃς Συνόδου. Πρὸς τοῦτο ἐπιθυμοῦμεν νὰ ὑπομνήσωμεν εἰς τὴν Ὑμετέραν ἀγάπην ὠρισμένας ἐκ τῶν βασικῶν ἀρχῶν, τὰς ὁποίας ἡμεῖς αὐτοὶ δι' ἐπισήμων ἀποφάσεων ἡμῶν ἀπεδέχθημεν καὶ ἐθεσπίσαμεν, καὶ τὰς ὁποίας, ὡς εἶναι φυσικόν, ὑποχρεούμεθα νὰ σεβασθῶμεν καὶ τηρήσωμεν μέχρι τέλους.

1. Ἐπὶ τῆς θεματολογίας

Ὡς γνωστόν, ἡ θεματολογία τῆς Συνόδου καθορίσθη διὰ πανορθόδοξου ἀποφάσεως τῆς Α' Προσυνδικῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως (1976), περιλαμβάνει δὲ τὰ ἐξῆς δέκα θέματα κατὰ τὴν εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς Διασκέψεως σειρὰν:

- α) Ὁρθόδοξος Διασπορά.
- β) Τὸ Αὐτοκέφαλον καὶ ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ.
- γ) Τὸ Αὐτόνομον καὶ ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ.
- δ) Τὰ Δίπτυχα.
- ε) Τὸ ζήτημα κοινῆς ἡμερολογίου.
- στ) Κωλύματα γάμου.
- ζ) Ἀναπροσαρμογὴ τῶν περὶ νηστείας ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων.
- η) Σχέσεις Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πρὸς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον.
- θ) Ὁρθοδοξία καὶ Οἰκουμενικὴ Κίνησις.

ι) Συμβολή τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῶν χριστιανικῶν ἰδεωδῶν τῆς εἰρήνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀδελφοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης μεταξὺ τῶν λαῶν καὶ ἄρσιν τῶν φυλετικῶν καὶ λοιπῶν διακρίσεων.

Κατὰ τὸν ἰσχύοντα Κανονισμόν, ἔκαστον τῶν ὡς ἄνω θεμάτων, θὰ ἔδει νὰ διέλθῃ τὸ στάδιον τῆς προπαρασκευῆς διὰ τῆς ἐξετάσεως αὐτοῦ ὑπὸ Διορθόδοξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς, ἣτις θὰ συνέλθῃ κατ' ἐπανάληψιν ἕως ὅτου ἐπιτύχει τὴν ὁμόφωνον διατύπωσιν τοῦ σχετικοῦ κειμένου, τὸ ὁποῖον ἐν συνεχείᾳ θὰ ἔδει νὰ τύχῃ τῆς ἐγκρίσεως Προσυνοδικῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως διὰ νὰ παραπεμφθῇ τελικῶς ἄνευ ἐτέρου εἰς τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω θεμάτων τὰ ὀκτὼ διήλθον ἤδη τὸ στάδιον τῆς προπαρασκευῆς καὶ ἐγκρίσεως αὐτῶν ὑπὸ Προσυνοδικῶν Πανορθόδοξων Διασκέψεων, ἐνῶ τὰ δύο ἐξ αὐτῶν, τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ Αὐτοκέφαλον καὶ τὰ Δίπτυχα δὲν ἔτυχον ὁμοφώνου ἀποδοχῆς κατὰ τὰς ἐπανειλημμένας συναντήσεις τῆς Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς ὥστε νὰ τύχουν τελικῶς ἐγκρίσεως ὑπὸ τινος Προσυνοδικῆς Διασκέψεως καὶ ἀποτελέσουν οὕτω θέματα τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου.

Ἐν ὄψει τῆς οὕτωςι διαμορφωθείσης καταστάσεως εὐρέθημεν πρὸ τοῦ διλήματος ἢ νὰ ἀναβάλωμεν τὴν πραγματοποίησιν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου ἕως οὔ ἐπέλθῃ συμφωνία καὶ ἐπὶ τῶν δύο τούτων θεμάτων ἢ νὰ χωρήσωμεν εἰς τὴν σύγκλησιν αὐτῆς ἀρκούμενοι εἰς τὰ ὀκτὼ θέματα.

Ἐπὶ τοῦ ἐρωτήματος τούτου ὑπῆρξε πανορθόδοξος ἀπόφασις ὅπως χωρήσωμεν εἰς τὴν σύγκλησιν τῆς Συνόδου ἀρκούμενοι

εἰς τὰ ὀκτὼ θέματα ἅτινα ἔτυχον ὁμοφώνου ἐγκρίσεως ὑπὸ Προσυνοδικῶν Διασκέψεων. Κατόπιν τούτου, ἡ Σύναξις ἡμῶν κατὰ Μάρτιον τοῦ ἔτους 2014 ὁμοφώνως ἀπεφάσισεν ὅπως συγκληθῇ ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος ἐντὸς τοῦ ἔτους 2016 ἀφοῦ προηγουμένως Εἰδικὴ Διορθόδοξος Ἐπιτροπὴ προβῇ μέχρι τοῦ Πάσχα τοῦ ἔτους 2015 εἰς τὰς ἀκολουθούσας ἐνεργείας:

α) ἀναθεωρήσῃ (revise) τὰ ὑπὸ τῆς Γ' Προσυνοδικῆς Διασκέψεως συμφωνηθέντα Κείμενα περὶ τῶν θεμάτων: Ὁρθοδοξία καὶ Οἰκουμενικὴ Κίνησις. Σχέσεις Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πρὸς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον· καί, Συμβολὴ τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης κ.λπ. β) ἐπιμεληθῇ (edit) τῶν κειμένων τῆς Β' Προσυνοδικῆς Διασκέψεως περὶ: Προσαρμογῆς τῶν περὶ νηστείας ἐκκλησιαστικῶν Διατάξεων· Κωλυμάτων γάμου· καὶ τοῦ ζητήματος Κοινοῦ ἡμερολογίου. γ) Εἰ δυνατόν («τυγχάνει εὐκαίῳ») συζητηθῶν καὶ τὰ θέματα τοῦ Αὐτοκεφάλου καὶ τῶν Διπτύχων ὑπὸ τῆς Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς ἐπίτευξιν ἐπ' αὐτῶν ὁμοφωνίας. Ἡ ἐν λόγῳ Εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπετέλεσε τὸ ἔργον αὐτῆς ἐντὸς τῆς δοθείσης εἰς αὐτὴν προθεσμίας ὡς πρὸς τὰ σημεῖα (α) καὶ (β), ἐργασθεῖσα μέχρι τῆς προτεραίας τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Ἑβδομάδος τοῦ 2015, μὴ δυνηθεῖσα λόγῳ ἐλλείψεως χρόνου νὰ ἐκπληρῶσῃ τὴν ἐκφρασθεῖσαν ἐνῆχον τῆς Συνάξεως περὶ τοῦ σημείου (γ). Κατόπιν τούτου, παρέμειναν ὡς θέματα τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τὰ ἀρχικῶς συμφωνηθέντα ὀκτὼ τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα ἔτυχον τῆς ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ προβλεπομένης ἐγκρίσεως ὑπὸ Προσυνοδικῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως. Ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ καὶ παρὰ τὰ ὁμοφώνως ἀποφασισθέντα Ἐκκλησιαί

τινές ἐξέφρασαν τὴν ἐπιθυμίαν ἢ καὶ ἀξιωσιν ὅπως ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος ἀναβληθῆ ἄχρις ὅτου συζητηθοῦν καὶ τύχουν ὁμοφώνου ἀποδοχῆς τόσον τὰ θέματα τοῦ Αὐτοκεφάλου καὶ τῶν Διπτύχων, ὅσον καὶ τὰ μὴ τυχόντα ὁμοφώνου τροποποιήσεως ὑπὸ τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς Κείμενα τῆς Β΄ Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως (1982) περὶ Κωλυμάτων γάμου καὶ Κοινοῦ ἡμερολογίου. Ὡς πρὸς τὰ τελευταῖα δύο θέματα δὲν δυνάμεθα εἰμὴ νὰ ἐκφράσωμεν τὴν ἔκκληξιν ἡμῶν ἐκ τῆς ὡς ἄνω ἀξιώσεως, δοθέντος ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς Συνάξεως ἡμῶν τοῦ ἔτους 2014 οὐδόλως προέβλεπε ριζικὴν ἀναθεώρησιν (revision) τῶν κειμένων τούτων, ἀλλ' ἀπλῆν «ἐπιμέλειαν» (editing) αὐτῶν ὑπὸ τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς, διὸ καὶ ὀρθῶς ὁ προεδρεύων αὐτῆς δὲν ἐπέτρεψε ριζικὴν τινα ἀναθεώρησιν αὐτῶν, διότι τοῦτο θὰ ἀπετέλει παρὰβασιν ἢ ὑπέρβασιν τῆς δοθείσης τῇ Ἐπιτροπῇ ὑπὸ τῆς Συνάξεως ἡμῶν ἐντολῆς. Ἡ περὶ ἀναθεωρήσεως τῶν ἐν λόγῳ κειμένων ἀξιῶσις ὠρισμένων Ἐκκλησιῶν θὰ ἀπῆται σαφῶς νέαν ὁμόφωνον ἀπόφασιν τῆς Συνάξεως τῶν Προκαθημένων, διάφορον τῆς ληφθείσης ἐν ἔτει 2014 τοιαύτης περὶ ἀπλῆς ἐπιμελείας τῶν ἐν λόγῳ κειμένων, ἣτις ἐπιμέλεια, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ θίξῃ τὸν πυρῆνα τοῦ περιεχομένου τῶν κειμένων τούτων. Εὐρισκόμεθα, λοιπόν, ἀδελφοί, πρὸ τοῦ διλήμματος, τὸ ὅποιον θέτουν ἐνώπιον ἡμῶν Ἐκκλησίαι τινές, ἢ νὰ ἐμείνωμεν εἰς τὴν ληφθεῖσαν ἐν ἔτει 2014 κοινὴν ἀπόφασιν ἡμῶν περὶ συγκλήσεως τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου μετὰ τῶν ὀκτὼ θεμάτων, τὰ ὅποια ἔτυχον ἤδη ὁμοφώνου πανορθοδόξου ἐγκρίσεως, ἢ νὰ ἀναβάλωμεν τὴν σύγκλησιν τῆς Συνόδου μέχρις ὅτου ἐπέλθῃ

πανορθόδοξος συμφωνία καὶ ἐπὶ τῶν θεμάτων τοῦ Αὐτοκεφάλου, τῶν Διπτύχων καὶ τῶν περὶ Γάμου καὶ Ἡμερολογίου κειμένων. Ἐὰν ἐπιλέξωμεν τὸ τελευταῖον, θὰ χρειασθῶμεν σειρὰν ὄλην συναντήσεων τῆς Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς, ἢ ὅποια κατὰ τὸν ἰσχύοντα Κανονισμόν προετοιμασίας τῆς Συνόδου δέον νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν ὁμόφωνον ἔγκρισιν τῶν σχετικῶν κειμένων, τὰ ὅποια θὰ ὑποβληθοῦν εἰς νέαν Προσυνοδικὴν Διάσκεψιν πρὸς τελικὴν ἔγκρισιν. Τούτων δοθέντων θὰ παραμῆνῃ ἄγνωστον ἐὰν καὶ πότε θὰ συγκληθῆ ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος, μὴ ἀποκλειομένης ἐν τέλει τῆς ματαιώσεως αὐτῆς. Ἡ εὐθύνη ἡμῶν εἶναι ὄντως μεγίστη δι' ὅτι ἠθέλε συμβῆ καὶ ὀφείλομεν νὰ τὴν ἀναλογισθῶμεν πρὶν ἢ προτιμήσωμεν τὸ καλλίτερον ἔναντι τοῦ καλοῦ καὶ τὸ μείζον ἔναντι τοῦ ἀναγκαίου, ὑπαναχωροῦντες ἐκ τῆς ἀρχικῆς κοινῆς ἡμῶν ἀποφάσεως. Ἡ καθ' ἡμᾶς Ἀγιοτάτη Ἐκκλησία δηλοῖ ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἱστορικὴν εὐθύνην τῆς ἀναβολῆς τῆς συγκλήσεως τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου καὶ τὸν ὡς ἐκ ταύτης κίνδυνον ματαιώσεως αὐτῆς.

2. Ἐπὶ τῶν ὑπολοίπων θεμάτων

α) Τὸ Σχέδιον τοῦ Κανονισμοῦ λειτουργίας τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου. Ὡς γνωστόν, ἡ συνελθούσα προσφάτως ἐν Ἀθήναις Εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ πρὸς σύνταξιν σχεδίου Κανονισμοῦ λειτουργίας τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου δὲν κατώρθωσε νὰ ὀλοκληρώσῃ τὸ ἔργον αὐτῆς ἐγκρίνασα τελικῶς μόλις τέσσαρα ἐκ τῶν δεκαῆξ προταθέντων ἄρθρων, ὅπερ σημαίνει ὅτι δέον νὰ ἐξευρεθῆ τρόπος ὀλοκληρώσεως τοῦ ἔργου τούτου, εἰ δυνατὸν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παρουσίας Συνάξεως, δι' εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, ἐκ τῶν σπλάγχθων ἡμῶν, μετὰ τῆς σαφοῦς ἐντολῆς πρὸς αὐτὴν

ὅπως ὀλοκληρώσῃ τὸ ἔργον τῆς ἐντὸς τῶν ἡμερῶν καὶ ὑποβάλλῃ αὐτὸ εἰς τὴν ὀλομέλειάν μας ἐνταῦθα πρὸς ἔγκρισιν, ὥστε νὰ μὴ χρειασθῇ νέα Σύναξις Προκαθημένων πρὸς ἔγκρισιν τοῦ Κανονισμοῦ. β) Τὸ θέμα τῆς προσκλήσεως παρατηρητῶν εἰς τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον. Τὸ θέμα τοῦτο πρόκειται ἡμῖν πρὸς ἀποφασιν κατὰ τὴν παροῦσαν Σύναξιν ἡμῶν ὑπὸ τὴν διττὴν αὐτοῦ μορφήν, ἥτοι τῆς προσκλήσεως παρατηρητῶν τόσον ἐκ τῶν ἐντὸς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας κληρικῶν, μοναχῶν καὶ λαϊκῶν, ὅσον καὶ ἐξ ἄλλων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν, ἰδίᾳ ἐξ ἐκείνων ἐξ αὐτῶν, μετὰ τῶν ὁποίων εὐρισκόμεθα ἐν θεολογικῷ διαλόγῳ. Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, ἀμφότεραι αἱ κατηγορίαι αὗται δεόν νὰ κληθοῦν ὅπως παραστοῦν εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Συνόδου, βεβαίως ἄνευ δικαιώματος λόγου ἢ ψήφου, δοθέντος ὅτι ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος ἐνδιαφέρει κατὰ τρόπον ἄμεσον καὶ ζωτικὸν τόσον τοὺς Ὁρθοδόξους λαϊκοὺς, κληρικοὺς καὶ μοναχοὺς, ὅσον καὶ τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον. Σημειωτέον, ὅτι καὶ κατὰ τὰς ἐργασίας τῆς Β' Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἐκλήθη νὰ ἀποστείλῃ καὶ ἀπέστειλε παρατηρητάς. Ἐφ' ὅσον ὑπάρξει συμφωνία ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς προσκλήσεως τοιούτων παρατηρητῶν, δεόν ὅπως προβῶμεν εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ τρόπου ἐκπροσωπήσεως αὐτῶν, τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς τοποθετήσεως αὐτῶν ἐν τῷ χώρῳ τῆς Συνόδου, ὡς καὶ ἐπὶ παντὸς ἄλλου σχετικοῦ πρὸς τὸ θέμα αὐτὸ ζητήματος. γ) Τὸ θέμα τῆς αὐθεντίας τῆς Συνόδου δεόν ἐπίσης νὰ ἀπασχολήσῃ τὴν παροῦσαν Σύναξιν. Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος θέλει πραγματοποιηθῇ εἰς μίαν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ θεσμοὶ γενικῶς διέρχονται κρίσιν αὐθεντίας, ἀμφισβητού-

μενοι ὑπὸ τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, τοῦτο δὲ τείνει νὰ ἐπηρεάσῃ, δυστυχῶς, καὶ τὸν χώρον τῆς Ἐκκλησίας. Συνοδικαὶ ἀποφάσεις, αἱ ὁποῖαι ἄλλοτε ἐγένοντο σεβασταὶ ὑπὸ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ ὡς φωνὴ Θεοῦ («ἔδοξε γὰρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν» {Πράξ. ιε, 28}), σήμερον ἀμφισβητοῦνται ὑπὸ μερίδος πιστῶν, ἐνίοτε πρὶν ἢ ληφθοῦν καὶ ἀνακοινωθοῦν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι καὶ ἡ ἀποφασισθεῖσα ἵνα συνέλθῃ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος ἀμφισβητεῖται ὑπὸ τινων «ἀγωνιστῶν τῆς Ὁρθοδοξίας», ἀποκαλουμένη ὑπ' αὐτῶν «ληστρική» πρὶν ἢ ἀκόμη συνέλθῃ. Ποῖον κανονικὸν κύρος θὰ ἔχουν αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου καὶ ποίας κανονικῆς συνεπειᾶς θὰ ἔχη ἡ τυχὸν ἀνυπακοή πρὸς αὐτάς; Φρονοῦμεν ὅτι τοῦτο δεόν νὰ διευκρινηθῇ ὑφ' ἡμῶν πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως παρὰ τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ καὶ ἄλλων δυσσεβῶν συνεπειῶν ἐν τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας. δ) Τέλος, καθίσταται ἀναγκαῖον ὅπως διευκρινηθῇ ἐν ζήτημα, τὸ ὁποῖον προέκυψε, καθ' ἡμᾶς ἀπροσδοκῆτως, ἥτοι τὸ ἐρώτημα περὶ τοῦ ἀκριβοῦς νοήματος τοῦ ὄρου ὁμοφωνία (consensus), τὴν ὁποίαν ἀπεδέχθημεν ὡς τρόπον λήψεως ἀποφάσεων τόσον κατὰ τὴν προετοιμασίαν ὅσον καὶ κατὰ τὰς ἐργασίας τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου δεόν νὰ διευκρινηθῶσι τὰ ἀκόλουθα ζητήματα: Πρῶτον, ἡ ἔννοια τῆς ὁμοφωνίας ὡς consensus, καὶ ὄχι ὡς unanimity, ἔχει διεθνῶς τὴν ἔννοιαν ὅτι ἐὰν μία ἢ περισσότεραι ἀντιπροσωπία διαφωνήσουν πρὸς μίαν συγκεκριμένην πρότασιν καὶ διατυπώσουν ἰδίαν τοιαύτην, δεόν νὰ καταβληθῇ προσπάθεια ἀποδοχῆς τῆς ὑπὸ τῶν ἀντιπροσωπειῶν τούτων γνώμης ἢ προτάσεως, εἰς περιπτώσιν ὅμως κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἐπιτευχθῇ συναίνεσις (consen-

sus) ἐπὶ τῆς ἀντιπροτάσεως, τότε ἡ διαφωνία αὕτη, ἐφ' ὅσον οἱ διαφωνοῦντες ἐπιμένουν, καταγράφεται ἀλλὰ δὲν ἀκυρώνει τὴν πρὸς ἡν ὑπῆρξεν ἡ διαφωνία ἀρχικὴν θέσιν, καὶ οἱ διαφωνοῦντες ὑπογράφουν τὸ ἀρχικὸν κείμενον, καταγράφοντες, ἐὰν θέλουν, τὴν διαφωνίαν των. Ἐὰν ὑπάρξη ἄρνησις ὑπογραφῆς τοῦ κειμένου, τοῦτο θὰ ἐσήμαινεν ἀρνησικυρίαν (veto), πράγμα τὸ ὁποῖον θὰ ὠδήγει εἰς ἀδιέξοδον. Δεύτερον ζήτημα, τὸ ὁποῖον δέον νὰ διευκρινηθῆ, εἶναι ἐὰν ἡ ὁμοφωνία ἀναφέρεται εἰς τοὺς παρόντας κατὰ τὰς ἐργασίας «ἐνὸς σώματος ἢ ἀπαιτῆ τὴν φυσικὴν παρουσίαν ὅλων τῶν μελῶν τοῦ σώματος». Ἐὰν ἀποδεχθῶμεν τὸ δεύτερον, τότε ἡ τυχὸν ἀπουσία ἢ ἠθελιμένη καὶ σκόπιμος ἀπουσία τινῶν ἐκ τῶν μελῶν θὰ ὠδήγει εἰς διάλυσιν τὰς ἐργασίας τοῦ σώματος ἐπὶ ἐπικλήσει τῆς ἐλλείψεως ὁμοφωνίας. Τὸ πρῶτον ἐκ τῶν ὡς ἄνω ζητημάτων προέκυψε κατὰ τὰς ἐργασίας τῆς Ε Προσυνοδικῆς Διασκέψεως, καθ' ἣν δύο ἀντιπροσωπεῖαι ἠρνήθησαν νὰ ὑπογράψουν κοινὸν κείμενον, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι αἱ θέσεις τῶν Ἐκκλησιῶν των δὲν ἔγιναν δεκταὶ ὑπὸ πάντων τῶν μελῶν τῆς Διασκέψεως, καὶ οὕτως εὐρισκόμεθα πρὸ ἀδιεξόδου ὡς πρὸς τὴν προετοιμασίαν τῆς Συνόδου, ἐφ' ὅσον ἐν ἐκ τῶν βασικῶν κειμένων αὐτῆς παραμένει ἀνυπόγραφον ὑπὸ τινῶν ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων. Τὸ δεύτερον ζήτημα ἠγέρθη κατὰ τὴν πρόσφατον συνάντησιν ἐν Ἀθήναις τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς σύνταξιν σχεδίου Κανονισμοῦ λειτουργίας τῆς Συνόδου. Κατὰ τὴν συνάντησιν αὐτὴν ἐξητήθη ἐπιμόνως ὑπὸ τινῶν ἀντιπροσώπων ὅπως περιληφθῆ εἰς τὸν Κανονισμὸν πρόβλεψις, καθ' ἣν, ἐὰν μία Ἐκκλησία δι' οἰονδήποτε λόγον ἀποχωρήσῃ ἐκ τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου, τότε ὁ Πρόεδρος αὐτῆς ὀφείλει

νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν παρουσίαν αὐτῆς, διότι ἄλλως ἡ Σύνοδος ἀδυνατεῖ νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐργασίας αὐτῆς (δηλαδὴ διαλύεται) λόγω μὴ ὑπάρξεως ὁμοφωνίας. Ἐκεῖ ὀδηγοῦμεθα ὄντως ἐὰν θεωρήσωμεν τὴν ὁμοφωνίαν ὡς ἐφαρμοζομένην ὄχι μόνον ἐπὶ τῶν παρόντων ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἀπόντων. Ἐπιθυμοῦμεν νὰ δηλώσωμεν εὐθέως ὅτι ἡ καθ' ἡμᾶς Ἁγιωτάτη Ἐκκλησία καὶ ἡμεῖς προσωπικῶς ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν καὶ ἀποδεχθῶμεν τὴν πραγματοποιήσιν μιᾶς Συνόδου, ἢ ὁποία θὰ τελεῖ ὑπὸ τὴν δαμόκλειον σπάθην τῆς διαλύσεως αὐτῆς, ἐὰν μία ἢ περισσοτέροι Ἐκκλησῖαι ἀπεφάσιζον νὰ ἀποχωρήσουν ἐξ αὐτῆς. Μία τοιαύτη Σύνοδος, τελοῦσα ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῆς διαλύσεως, εἶναι προτιμότερον νὰ μὴ γίνῃ ποτέ.

Ἡ παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας γνωρίζει ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῆς συνοδικότητος πλείστα ὄσα παραδείγματα Συνόδων, καὶ μάλιστα Οἰκουμενικῶν, κατὰ τὰς ὁποίας Ἐκκλησῖαι τινὲς ἀπουσίαζον, ἄλλοτε ἀκουσίως καὶ ἄλλοτε ἠθελιμένως, ἐκ τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου, χωρὶς τοῦτο νὰ ἐμποδίσῃ τὸ παράπαν τὴν λειτουργίαν αὐτῶν. Πολλῶν Συνόδων αἱ ἀποφάσεις ἀνεγνωρίσθησαν ἐκ τῶν ὑστέρων ὑπὸ τῶν μὴ μετασχόντων εἰς αὐτάς. Ἡ ἐξάρτησις τῆς ὁμοφωνίας ἐκ τῆς φυσικῆς παρουσίας δὲν ἔχει, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, ἱστορικὸν προηγούμενον. Καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου καλούμεθα ἀδελφικῶς καὶ ἐν ἀγάπῃ νὰ διασκεφθῶμεν. Ταῦτα τὰ θέματα εισηγοῦμεθα εἰς τὴν ἀγάπην Σας, ἀδελφοί, ὡς ἀναμένοντα τὴν διαβούλευσιν καὶ ἀπόφασιν ἡμῶν, ὥστε νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον ἐν ὁμογνωμίᾳ. Ἐκτὸς τούτων ὑπάρχουν καὶ τινὰ πρακτικῆς φύσεως ζητήματα, τὰ ὁποία καλούμεθα νὰ διευθετήσωμεν ἐν ὄψει τῆς Συνόδου. Ἀναφέρομεν ἐνδει-

κτικῶς τινα ἐξ αὐτῶν. α) Ἡ διάρκεια τῆς Συνόδου. Δὲν γνωρίζομεν τί φρονεῖτε περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, ὁ ἀριθμὸς, ἡ ἔκτασις καὶ ἡ σπουδαιότης τῶν θεμάτων θὰ καταστήσουν ἀναγκαίαν τὴν διάρκειαν τῆς Συνόδου ἐπὶ δύο, τοῦλάχιστον, ἑβδομάδας, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν καὶ τῶν λατρευτικῶν καὶ ἄλλων ἐκδηλώσεων, αἱ ὁποῖα θὰ προστεθοῦν εἰς τὰς ἐργασίας αὐτῆς. β) Ἡ ἀποφασισθεῖσα κατὰ τὴν προηγουμένην Σύναξιν ἡμῶν διάταξις καὶ ταξιθετήσις τοῦ Προέδρου καὶ τῶν Προκαθημένων θέλει δημιουργήσῃ τοπικὴν ἀποστασιν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν μελῶν τῶν ἀντιπροσωπειῶν αὐτῶν, ὅπερ θὰ δυσχεραίνῃ τὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ τῶν Προκαθημένων καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀντιπροσωπειῶν. Τὸ πρακτικὸν τοῦτο πρόβλημα χρήζει διευθετήσεως. γ) Εἶναι ἀνάγκη συντόμως νὰ δημιουργηθῇ ἡ κοινὴ διορθόδοξος Γραμματεία τῆς Συνόδου, ἡ ὁποία, πλαισιώνουσα τὴν ἤδη ὑπάρχουσαν Γραμματεῖαν ἐπὶ τῆς Προπαρασκευῆς τῆς Συνόδου, θὰ ἀναλάβῃ τὸ δυσχερές, ἀλλὰ σημαντικώτατον ἔργον τῆς προβολῆς τῆς Συνόδου πρὸς τε τὸ πλήρωμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ πρὸς τὸν ἐκτὸς αὐτῆς κόσμον, δημοσιεύουσα καὶ κυκλοφοροῦσα τὰ συμφωνηθέντα κείμενα, ὥστε νὰ ἐνωπισθῇ ἡ Σύνοδος τὰς ἀντιδράσεις τῶν πιστῶν καὶ τοῦ κόσμου, καὶ νὰ λάβῃ αὐτάς, κατὰ τὸ δυνατόν, ὑπ' ὄψιν εἰς τὸ ἔργον αὐτῆς. Τέλος, δ) θὰ καταστῇ συντόμως ἀναγκαῖον νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὸ πρακτικὸν θέμα τῆς οἰκονομικῆς δαπάνης τῆς Συνόδου, ἡ ὁποία ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους αὐτῆς θὰ ὑπερβῇ τὰς δυνατότητας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὡς γνωρίζετε ἤδη, καθ' ὅλην τὴν ἐπὶ δεκαετίας προετοιμασίαν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπωμίζετο τὸ βάρος

τῆς οἰκονομικῆς δαπάνης τῶν πολλῶν καὶ ἐπανειλημμένων συνεδριῶν τῶν Προπαρασκευαστικῶν Ἐπιτροπῶν καὶ τῶν Προσυνοδικῶν Διασκέψεων, ὡς καὶ τῶν Συνάξεων τῶν Προκαθημένων. Τὸ ἔπραξε καὶ πράττει τοῦτο ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτοῦ λίαν εὐχαρίστως. Ἦδη ὁμως θὰ χρειασθῇ ἡ κατὰ τὴν δύναμιν ἐκάστης Ἐκκλησίας συνεισφορὰ εἰς κοινὸν Ταμεῖον ὑπὸ διορθόδοξον ἔλεγχον πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν μεγάλων δαπανῶν, αἱ ὁποῖα θὰ ἀπαιτηθοῦν δι' ἓν τόσον μέγα ἐγχείρημα, ὡς ἡ, σὺν Θεῷ, συγκληθησομένη Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος. Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι κατανοοῦν τοῦτο πᾶσαι αἱ ἀδελφαὶ Ἐκκλησίαι, καὶ θὰ συντρέξουν ἅπασαι κατὰ τὴν ἐκάστης δύναμιν.

Προσφιλέστατοι καὶ τιμιώτατοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί,

Διεγράψαμεν ἐν συντομίᾳ τὰ κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ἐκκρεμῆ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἀναμένουν τὴν λύσιν αὐτῶν ὑφ' ἡμῶν τῶν Προκαθημένων τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν. Ὑμεῖς θὰ κρίνητε, ἐὰν καὶ ποῖα ἐξ αὐτῶν τυγχάνουν ἀμέσου προτεραιότητος ἢ ἐὰν ὑπάρχουν καὶ ἄλλα θέματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἔδει νὰ ἀπασχολήσουν τὴν παρούσαν Σύναξιν ἡμῶν. Ἀναμένομεν πρὸς τοῦτο τὰς Ὑμετέρας παρατηρήσεις.

Ὅπισθεν τῶν προτάσεων ἡμῶν ὑπάρχει ἡ βεβαιότης ὅτι ἅπαντες μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου ἐπιποθοῦμεν τὴν σύγκλησιν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας ἡμῶν ἄνευ, ἐπαναλαμβανόμεν, περραιτέρω χρονοτριβῆς, δοθέντος ὅτι «ὁ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστί» (Α Κορ. ζ, 29), καθότι πενήντα καὶ πλέον ἔτη καθυστερήσεως καὶ ἀναβολῆς ἔχουν ἐκθέσει σοβαρῶς τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν εἰς τὰ ὄμματα ἐχθρῶν καὶ φίλων, ἵνα μὴ εἴπωμεν καὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἱστορίας. Χωρήσωμεν, λοιπόν, ταχὺ ἐπὶ τὸ προ-

κείμενον ἡμῖν ἔργον «ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν» (Ἐβρ. ιβ', 2), Ὅσις, πρεσβείαις τῆς Παναχράντου Αὐτοῦ Μητροῦς καὶ πάντων τῶν Ἁγίων, «οὐκ ἀφήσει ἡμᾶς ὄρφανούς» (πρβλ. Ἰωάν. ιδ', 18), ἀλλὰ διὰ τοῦ Παρακλήτου θὰ ἐνώση ἡμᾶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν Συνόδῳ, ὡς ἐνώνει ἤδη ἡμᾶς ἐν τῷ Σώματι καὶ τῷ Αἵματι Αὐτοῦ. «Τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ ἐστίν» (Λουκ. ιη, 27).

«Χαίρετε, λοιπόν, ἀδελφοί, ἐν Κυρίῳ καὶ ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ἡμῶν» (πρβλ. Β' Κορ. ιγ', 11). Ἀμήν!

B. Ἐπίσημο ἀνακοινωθέν

COMMUNIQUÉ

de la synaxe des primats des Églises orthodoxes autocéphales qui a eu lieu au Centre orthodoxe du Patriarcat oecuménique à Genève-Chambésy du 21 au 28 janvier 2016

Sur l'invitation de Sa Toute-Sainteté le patriarche oecuménique Bartholomée, la synaxe des primats des Églises orthodoxes autocéphales a eu lieu au Centre orthodoxe du Patriarcat oecuménique à Genève-Chambésy du 21 au 28 janvier 2016. Les primats suivants y ont assisté:
 Patriarche Œuménique Bartholomée
 Patriarche Théodore d'Alexandrie
 Patriarche Théophile de Jérusalem
 Patriarche Cyrille de Moscou
 Patriarche Irénée de Serbie
 Patriarche Daniel de Roumanie
 Patriarche Néophyte de Bulgarie
 Patriarche Élie de Géorgie
 Archevêque Chrysostome de Chypre
 Archevêque Anastase d'Albanie

Archevêque Rastislav des Terres tchèques et de Slovaquie

Les primats suivants ont été dans l'impossibilité de participer: Leurs Béatitudes le patriarche Jean X d'Antioche et le métropolitain Sava de Varsovie et de toute la Pologne, ce pour des raisons de santé, et l'archevêque Jérôme d'Athènes et de toute la Grèce, pour des raisons personnelles. Néanmoins, tous les trois ont été représentés par des délégations officielles de leurs Églises.

Les primats des Églises orthodoxes se sont réunis afin de finaliser les textes destinés au Saint et Grand Concile. Dans le cadre de la synaxe, le dimanche 24 janvier, la divine liturgie a été célébrée en la sainte église stavropégique Saint-Paul. Avec le patriarche oecuménique, qui présidait, leurs Béatitudes et chefs des délégations des Églises orthodoxes ont concélébré la liturgie, à l'exception du chef de délégation du Patriarcat d'Antioche.

Pendant la synaxe, dont les sessions ont été tenues dans l'esprit apostolique de «professer la vérité dans la charité» (Eph. 4,15), dans la concorde et la compréhension, les primats ont affirmé leur décision de convoquer le Saint et Grand Concile. Celui-ci sera tenu à l'Académie orthodoxe de Crète du 16 au 27 juin 2016. Y cette fin, les primats invoquent humblement la grâce et la bénédiction de la Sainte Trinité et invitent ardemment à la prière le plérôme de l'Église, clergé et laïcs, durant la période menant au Saint et Grand Concile et durant celui-ci.

Les thèmes approuvés officiellement pour examen et adoption par le Saint et Grand Concile sont : La mission de l'Église orthodoxe dans le monde contemporain, la

diaspora orthodoxe, l'autonomie et la façon de la proclamer, le sacrement du mariage et ses empêchements, l'importance du jeûne et son application aujourd'hui, et les relations de l'Église orthodoxe avec le reste du monde chrétien. Par décision des primats, tous les documents approuvés seront publiés.

Les primats ont également discuté et défini l'établissement d'un secrétariat panorthodoxe, le règlement interne du Concile, la participation d'observateurs non-orthodoxes lors des sessions d'ouverture et de clôture, ainsi que les coûts budgétaires relatifs au Concile.

En outre, les primats ont exprimé leur soutien pour les chrétiens persécutés du Moyen-Orient et leur préoccupation constante pour les deux métropolitains, Paul Yazigi du Patriarcat d'Antioche et Gregorios Yohanna Ibrahim de l'Archidiocèse Syriacque, qui ont été kidnappés.

Les débats de la synaxe ont pris fin le mercredi soir 27 janvier 2016 par le discours de clôture de Sa Toute-Sainteté le patriarche oecuménique Bartholomée.

Au Centre orthodoxe du Patriarcat
Œcuménique

à Genève-Chambésy, le 27 janvier 2016.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2016: Ἀβάνα, Κούβα

Στις 12 τοῦ μηνὸς ἔλαβε χώρα ἱστορικῆς σημασίας συνάντηση τοῦ Πατριάρχου Μόσχας καὶ πασῶν τῶν Ρωσιῶν κ. Κυρίλλου καὶ τοῦ Πάπα Ρώμης Φραγκίσκου. Στὴ συνέχεια δημοσιεύεται τὸ σχετικὸ ἐπίσημο κοινὸ ἀνακοινωθὲν τῆς συνάντησης αὐτῆς

«*Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν*» (Β' Κορ. 13, 13).

1. Διὰ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἐκ τοῦ Ὁποίου προέρχεται πᾶν δῶρημα, εἰς ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆ συνεργίᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐμεῖς, ὁ Φραγκίσκος, Πάπας Ρώμης, καὶ ὁ Κύριλλος, Πατριάρχης Μόσχας καὶ Πασῶν τῶν Ρωσιῶν, ἔχουμε συναντηθεῖ σήμερα στὴν Ἀβάνα. Ἀποδίδουμε εὐχαριστία στὸν Τριαδικὸ Θεὸ διὰ τὴν συνάντησιν αὐτή, ἡ ὁποία εἶναι ἡ πρώτη στὴν ἱστορία.

Μετὰ χαρᾶς ἔχουμε συναντηθεῖ ὡς ἀδελφοὶ ἐν χριστιανικῇ πίστει διὰ νὰ ὁμιλήσουμε «*στόμα πρὸς στόμα*» (Β' Ἰω. 12), ἀπὸ καρδιά σὲ καρδιά, καὶ νὰ συζητήσουμε τὶς ἀμοιβαῖες σχέσεις μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν, τὰ καιρῖα ζητήματα τῶν ποιμνίων μας καὶ τὶς προοπτικὲς τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ.

2. Ἡ ἀδελφικὴ μας συνάντησις ἔλαβε χώρα στὴν Κούβα, στὸ σταυροδρόμι Βορρᾶ καὶ Νότου, Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς. Ἀπὸ τὴ νῆσο αὐτή, τὸ σύμβολο τῶν ἐλπίδων τοῦ «*Νέου Κόσμου*» καὶ τῶν δραματικῶν ἐξελίξεων τῆς ἱστορίας τοῦ 20οῦ αἰῶνα, ἀπευθύνουμε τὸν λόγο μας πρὸς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς καὶ λοιπῶν ἡπείρων.

Χαιρόμεθα πὸν σήμερα ἐδῶ διαπιστώνουμε τὴν δυναμικὴ ἀνάπτυξιν τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Τὸ ἰσχυρὸ θρησκευτικὸ δυναμικὸ τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς, οἱ μακράωνες χριστιανικὲς παραδόσεις αὐτῆς, τὶς ὁποῖες βιώνουν ἑκατομμύρια ἄνθρωποι, ἀποτελοῦν ἐχέγγυο διὰ τὸ μεγάλο μέλλον αὐτῆς τῆς περιοχῆς.

3. Συναντηθέντες μακρὰν τῶν παλαιῶν διαμαχῶν τοῦ «*Παλαιοῦ Κόσμου*» αἰσθανόμεσθε κατὰ τρόπον ἰδιαιτέρον τὴν ἀνάγκην καταβολῆς κοινῶν προσπαθειῶν ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους καὶ τοὺς Ρωμαιοκαθολι-

κούς, καλούμενοι *μετά πραιΐτητος και φόβου* να δώσουμε *ἀπολογία* ἐνώπιον τοῦ κόσμου *περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος* (Α΄ Πέτρ. 3. 15).

4. Εὐχαριστοῦμε τὸν Θεὸ διὰ τὰ δῶρα, τὰ ὁποῖα λάβαμε διὰ τῆς φανερώσεως στὸν κόσμο τοῦ Μονογενοῦς Αὐτοῦ Υἱοῦ. Μετέχουμε τῆς κοινῆς Παραδόσεως τῆς πρώτης χιλιετίας τοῦ χριστιανισμοῦ. Μάρτυρες αὐτῆς τῆς Παραδόσεως εἶναι ἡ Παναγία Μητέρα τοῦ Θεοῦ, ἡ Παρθένος Μαρία, οἱ Ἅγιοι, τοὺς ὁποίους τιμοῦμε. Ἀνάμεσά τους πλῆθος ἀναρίθμητον μαρτύρων, οἱ ὁποῖοι ἀπέδειξαν τὴν ἀφοσίωσή τους στὸν Χριστὸ καὶ ἀναδείχθησαν «σπορὰ τοῦ χριστιανισμοῦ».

5. Παρὰ τὴν κοινὴ Παράδοση τῶν δέκα πρώτων αἰώνων, ἐπὶ σχεδὸν μία χιλιετία οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ καὶ οἱ Ὁρθόδοξοι στεροῦμεθα τῆς Εὐχαριστιακῆς κοινωνίας. Μᾶς χωρίζουν οἱ πληγῆς τῶν συγκρούσεων τοῦ μακρινοῦ καὶ τοῦ προσφάτου παρελθόντος, μᾶς χωρίζουν καὶ οἱ διαφορῆς ὡς πρὸς τὴν κατανόηση καὶ τὴν ἐρμηνεία τῆς πίστεως μας στὸν Θεό, Ἐνα ἐν Τρισὶ προσώποις, τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὶς ὁποῖες κληρονομήσαμε ἐκ τῶν προκατόχων μας. Λυπούμεθα διὰ τὴν ἐξαιτίας τῆς ἀνθρώπινης ἀδυναμίας καὶ ἀμαρτωλότητος ἀπώλεια ἐνότητος, γενομένη ἀσυμφώνως πρὸς τὴν Ἀρχιερατικὴ προσευχὴ τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ: *«ἵνα πάντες ἐν ᾧσι, καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν σοὶ, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ᾧσιν»* (Ἰω. 17. 21).

6. Ἐχοντας ἐπίγνωση τῶν πολλαπλῶν ἐμποδίων, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ ξεπεράσουμε, ἐλπίζουμε ὅτι ἡ συνάντησή μας θὰ συμβάλει στὴν ἐπίτευξη τῆς ἐντεταλμένης ἀπὸ τὸν Θεὸ ἐνότητος, περὶ τῆς ὁποίας προσεύχετο ὁ Χριστός. Ἡ συνάντησή μας ἂς ἐμπνεύσει τοὺς ἀνὰ τὸν κόσμο χριστιανούς

νὰ μὴ ἀνανεωμένο ζῆλο νὰ ἐπικαλοῦνται τὸν Κύριο, προσευχόμενοι διὰ τὴν πλήρη ἐνότητα τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ. Ἄς γίνῃ αὐτὴ σημεῖο ἐλπίδας δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καλῆς θελήσεως σὲ ἕναν κόσμο, ὁ ὁποῖος ἀναμένει ἀπὸ μᾶς ὄχι μόνο λόγια, ἀλλὰ καὶ ἔργα.

7. Μὲ τὴν ἀποφασιστικότητά μας νὰ καταβάλουμε κάθε ἀπαραίτητη προσπάθεια πρὸς ἀντιμετώπιση τῶν διαφωνιῶν, τὶς ὁποῖες κληρονομήσαμε ἀπὸ τὴν ἱστορία. Θέλουμε νὰ ἐνώσουμε τὶς προσπάθειές μας γιὰ τὴν μαρτυρία τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς κοινῆς κληρονομίᾶς τῆς Ἐκκλησίας τῆς πρώτης χιλιετίας, ἀπὸ κοινῶν ἀνταποκρινόμενοι σὲ τὶς προκλήσεις τοῦ σύγχρονου κόσμου. Οἱ Ὁρθόδοξοι καὶ οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ ὀφείλουμε νὰ μάθουμε νὰ καταθέτουμε τὴν συμπεφωνημένη μαρτυρία τῆς ἀληθείας στὸς τομεῖς, ὅπου αὐτὴ καθίσταται ἐφικτὴ καὶ ἀναγκαία. Ὁ ἀνθρώπινος πολιτισμὸς εἰσήλθε σὲ μία ἐποχὴ τεραστῶν μεταβολῶν. Ἡ χριστιανικὴ συνείδηση καὶ ἡ ποιμαντικὴ εὐθύνη δὲν μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ μείνουμε ἀδιάφοροι ἔναντι τῶν προκλήσεων, οἱ ὁποῖες θέλουν κοινὴ ἀνταπόκριση.

8. Τὸ βλέμμα μας εἶναι στραμμένο κυρίως πρὸς τὶς περιοχῆς τῆς ὑφῆλίου, ὅπου οἱ χριστιανοὶ ὑφίστανται διώξεις. Σὲ πολλές χώρες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ τῆς Βορείου Ἀφρικῆς οἱ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφές μας ἐξολοθρεύονται ὀλόκληρες οἰκογένειες, χωριὰ καὶ πόλεις. Οἱ Ναοὶ τους καταδαφίζονται βαρβαρικῶς καὶ ληστεύονται, τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὄσια βεβηλώνονται, τὰ μνημεῖα καταστρέφονται. Στὴ Συρία, τὸ Ἰράκ καὶ τὶς λοιπὲς χώρες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς μετὰ πόνου παρακολουθοῦμε τὴν μαζικὴ ἔξοδο τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τὸ ἔδαφος, ἀπ' ὅπου ἄρχισε ἡ ἐξάπλω-

ση τῆς πίστεώς μας καί ὅπου αὐτοὶ συνυπῆρχαν μὲ τὶς ἄλλες θρησκευτικὲς κοινότητες ἀπὸ τὰ ἀποστολικά χρόνια.

9. Καλοῦμε τὴ διεθνή κοινότητα νὰ λάβει ἄμεσα μέτρα πρὸς ἀποτροπὴ τοῦ περαιτέρω ἐκποπισμοῦ τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τὴ Μέση Ἀνατολή. Ὑψώνοντας τὴ φωνή μας ὑπὲρ τῶν δεδιωγμένων χριστιανῶν, συμπάσχουμε μὲ τὴ δυστυχία τῶν ὁπαδῶν τῶν λοιπῶν θρησκευτικῶν παραδόσεων, οἱ ὅποιοι πέφτουν θύματα τοῦ ἐμφυλίου, τοῦ χάους καὶ τῆς τρομοκρατικῆς βίας.

10. Στὴ Συρία καὶ τὸ Ἰράκ αὐτὴ ἡ βία στοίχισε χιλιάδες ζωές, ἀφήνοντας ἀσέγγους καὶ ἀπόρους ἑκατομμύρια ἀνθρώπους. Καλοῦμε τὴ διεθνή κοινότητα νὰ ἐνωθεῖ προκειμένου νὰ τερματισθοῦν ἡ βία καὶ ἡ τρομοκρατία καὶ ταυτοχρόνως μέσα ἀπὸ τὸν διάλογο νὰ συμβάλουμε στὴν ταχεῖα ἐπικράτηση τῆς κοινωνικῆς εἰρήνης. Εἶναι ἀπαραίτητη ἡ μεγάλῃς κλίμακος ἀνθρωπιστικῆ βοήθεια πρὸς τὸν δοκιμαζόμενο λαὸ καὶ τὸ πλῆθος προσφύγων σὶς ὄμορες χώρες.

Καλοῦμε τοὺς πάντες, ὅσοι μποροῦν νὰ ἐπηρεάσουν τὴν τύχη ὄλων τῶν ἀπαχθέντων, συμπεριλαμβανομένων τῶν Μητροπολιτῶν Χαλεπίου Παύλου καὶ Ἰωάννη Ἰμπραϊμ, ἀπαχθέντων τὸν Ἀπρίλιο 2013, νὰ πράξουν τὸ πᾶν ἀπαραίτητο διὰ νὰ ἀπελευθερωθοῦν σύντομα.

11. Ἀναπέμπουμε τὶς δεήσεις μας πρὸς τὸν Χριστὸ καὶ Σωτῆρα τοῦ κόσμου διὰ τὴν ἐγκαθίδρυση εἰρήνης, ἡ ὁποία εἶναι τὸ ἔργον τῆς δικαιοσύνης (πρβλ. Ἦσ. 32.17), στὴ γῆ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, διὰ τὴν ἀδελφικὴ συνύπαρξη τῶν ἐν αὐτῇ διαφόρων λαῶν, Ἐκκλησιῶν καὶ θρησκειῶν, διὰ τὴν ἐπιστροφή τῶν προσφύγων σὶς οἰκίες τους, διὰ τὴν ἐπούλωση τῶν τραυματιῶν καὶ τὴν ἀνάπαυση τῶν ψυχῶν τῶν ἀθώων.

Ἀπευθυνόμαστε πρὸς κάθε πλευρά, ἡ ὁποία δύναται νὰ εἶναι ἐμπλεκόμενη σὶς συγκρούσεις, μὲ θερμὴ ἐκκλήση νὰ ἐπιδείξει καλὴ θέληση καὶ νὰ καθίσει στὸ τραπέζι τῶν διαπραγματεύσεων. Συγχρόνως εἶναι ἀπαραίτητο ἡ διεθνὴς κοινότητα νὰ καταβάλει κάθε προσπάθεια πρὸς τερματισμὸ τῆς τρομοκρατίας μέσα ἀπὸ κοινές, συντονισμένες ἐνέργειες. Καλοῦμε ὅλες τὶς χώρες, οἱ ὁποῖες ἔχουν ἐμπλακεῖ στὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς τρομοκρατίας, οἱ ἐνέργειές τους νὰ εἶναι ὑπεύθυνες καὶ μελετημένες. Καλοῦμε ὅλους τοὺς χριστιανούς καὶ ὅσους πιστεύουν στὸν Θεὸ νὰ προσεύχονται θερμὰ στὸν Δημιουργὸ καὶ Προνοητὴ τῆς εἰρήνης διὰ νὰ μὴν ἀφήσει τὸ δημιούργημα Αὐτοῦ νὰ καταστραφεῖ καὶ νὰ μὴν ἐπιτρέψει νὰ ἐξαπολυθεῖ ἕνας νέος παγκόσμιος πόλεμος. Προκειμένου ἡ εἰρήνη νὰ εἶναι σταθερὴ καὶ μόνιμη, χρειάζονται ἰδιαίτερες προσπάθειες, οἱ ὁποῖες νὰ ἀποβλέπουν στὴν ἐπαναφορὰ σὶς κοινές ἀξίες, οἱ ὁποῖες μᾶς ἐνώνουν καὶ ἐρεΐδονται ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

12. Θαυμάζουμε τὸ θάρρος ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔδωσαν τὴ ζωὴ τους διὰ νὰ μαρτυρήσουν περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου, προτιμώντας νὰ πεθάνουν παρὰ νὰ ἀρνηθοῦν τὸν Χριστό. Πιστεύουμε ὅτι οἱ μάρτυρες τῆς ἐποχῆς μας, προερχόμενοι ἀπὸ διάφορες Ἐκκλησίες, ἀλλὰ τοὺς ὁποίους ἐνώνει τὸ κοινὸ τους μαρτύριο, ἀποτελοῦν ἐχέγγυο διὰ τὴν ἐνότητα τῶν χριστιανῶν. Πρὸς ἐσᾶς, ὅσοι ὑποφέρετε διὰ χάρη τοῦ Χριστοῦ, ἀπευθίνει τὸν λόγο του ὁ Ἀπόστολος: «*Ἀγαπητοί... καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασι, χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι*» (Α΄ Πετρ. 4. 12-13).

13. Αὐτὴ τὴν ταραχῶδη ἐποχὴ ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ διαθρησκειακὸ διάλογο. Δὲν

πρέπει οί διαφορετικές προσεγγίσεις τῶν θρησκευτικῶν ἀληθειῶν νά καλύουν τοὺς ἀνθρώπους διαφορετικῶν θρησκειῶν νά συνυπάρχουν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμοιοῖα. Στὶς σημερινές συνθήκες οἱ θρησκευτικοὶ ἡγέτες ἐπωμίζονται ιδιαίτερη εὐθύνη διὰ τὴν καλλιέργεια στοῦ ποιμνίου τους σεβασμοῦ πρὸς τὶς πεποιθήσεις ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν σὲ ἄλλες θρησκευτικὲς παραδόσεις. Εἶναι ἐντελῶς ἀπαράδεκτες οἱ προσπάθειες νά δικαιολογηθοῦν οἱ ἐγκληματικὲς πράξεις μὲ ἐπίκληση τῆς θρησκείας. Κανένα ἐγκλημα δὲν εἶναι δυνατόν νά διαπραχθῆ ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, «οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ Θεός, ἀλλὰ εἰρήνης» (Α΄ Κορ. 14. 33).

14. Προσβέοντας τὴν ὑψηλὴ ἀξία τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, ἀποδίδουμε εὐχαριστία στον Θεὸ διὰ τὴν ἄνευ προηγούμενου ἀναβίωση τῆς χριστιανικῆς πίστεως σήμερα στὴ Ρωσία καὶ σὲ πολλὲς χώρες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ὅπου ἐπὶ δεκαετίες ἐπικρατοῦσαν τὰ ἀθεϊστικὰ καθεστῶτα. Σήμερα λύθηκαν τὰ δεσμὰ τῆς μαχόμενης ἀθεΐας καὶ σὲ πολλὰ μέρη οἱ χριστιανοὶ μποροῦν νά θρησκευοῦνται ἐλεύθερα. Τὴν τελευταία εἰκοσιπενταετία ἔχουν κατασκευασθεῖ δεκάδες χιλιάδες Νέοι Ἱεροὶ Ναοί, ἔχουν λειτουργήσει ἑκατοντάδες Ἱερὲς Μονές καὶ ἐκπαιδευτικὰ θεολογικὰ ἰδρύματα. Οἱ χριστιανικὲς κοινότητες ἔχουν ἀναπτύξει ἕνα εὐρὸν φιλανθρωπικὸ καὶ κοινωνικὸ ἔργο, στηρίζοντας πολλαπλῶς τοὺς ἐνδεεῖς. Δὲν εἶναι σπάνιες οἱ περιπτώσεις ὅταν οἱ Ὁρθόδοξοι καὶ οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ ἐργάζονται χερί μὲ χερί. Ὑπερασπίζονται τὶς κοινὲς πνευματικὲς ἀρχές τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας, καταθέτοντας τὴ μαρτυρία τῶν Εὐαγγελικῶν ἀξιών.

15. Ταυτόχρονα μᾶς προκαλεῖ ἀνησυχία ἡ κατάσταση, διαμορφούμενη σὲ πολλὲς

χώρες, ὅπου οἱ χριστιανοὶ ὀλοένα καὶ περιοριστέρο ἔρχονται ἀντιμέτωποι μὲ τὸν περιορισμὸ τῆς ἐλευθερίας τοῦ θρησκευοῦν καὶ τοῦ δικαιώματος νά προσβέουν τὶς πεποιθήσεις τους καὶ νά ζοῦν σύμφωνα μὲ αὐτές. Εἰδικότερα δὲ διαβλέπουμε σοβαρὸ κίνδυνο διὰ τὴν θρησκευτικὴ ἐλευθερία στὴ μετατροπὴ ὀρισμένων χωρῶν σὲ ἐκκοσμιευμένες κοινωνίες, διὰ τὶς ὁποῖες ξένη εἶναι κάθε μνήμη τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δικαιοσύνης Αὐτοῦ. Ἀνησυχοῦμε διὰ τὸ σημερινὸ περιορισμὸ τῶν δικαιωμάτων τῶν χριστιανῶν, χωρὶς νά κάνουμε ἀναφορὰ στὴ διάκριση σὲ βάρος αὐτῶν, ὅταν καθοδηγούμενες ἀπὸ τὴν ἰδεολογία τῆς ἐκκοσμιεύσεως, ἡ ὁποία ἰδεολογία καταλήγει συχνὰ ἐπιθετικὴ, ὀρισμένες πολιτικὲς δυνάμεις ἐπιδιώκουν τὴν ἐξώθηση αὐτῶν στοῦ περιθώριο τῆς δημοσίας ζωῆς.

16. Πολλοὶ προσέβλεπαν μὲ ἐλπίδα στὴ διαδικασία τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐντάξεως, ἡ ὁποία ἄρχισε μετὰ ἀπὸ αἰῶνες αἱματηρῶν συγκρούσεων, ὡς ἐνέχυρο τῆς εἰρήνης καὶ ἀσφάλειας. Παράλληλα ὁμως προειδοποιοῦμε κατὰ μίαν τέτοιας ἐντάξεως, ἡ ὁποία δὲν σέβεται τὴ θρησκευτικὴ ταυτότητα. Ὅντες ἀνοικτοὶ στὴ συμβολὴ τῶν λοιπῶν θρησκειῶν στον πολιτισμὸ μας, εἴμαστε βέβαιοι ὅτι εἶναι ἀνάγκη ἡ Εὐρώπη νά εἶναι ἀφοσιωμένη στὶς χριστιανικὲς τῆς καταβολές. Καλοῦμε τοὺς χριστιανοὺς τῆς Δυτικῆς καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης νά ἐνωθοῦμε διὰ μίαν κοινὴ μαρτυρία τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, προκειμένου ἡ Εὐρώπη νά κρατήσῃ τὴ ψυχὴ τῆς, ἡ ὁποία διαμορφώθηκε ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ παράδοση δύο χιλιετιῶν.

17. Τὸ βλέμμα μας εἶναι στραμμένο πρὸς τοὺς ἐμπερίστατους ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ζοῦν σὲ συνθήκες ἀκραίας φτώχειας τὴ στιγμή, κατὰ τὴν ὁποία αὐξάνεται ὁ ὕλικός

πλούτος τῆς ἀνθρωπότητος. Ἄδυνατοῦμε νὰ μείνουμε ἀδιάφοροι ἔναντι τῶν ἑκατομμυρίων μεταναστῶν καὶ προσφύγων, οἱ ὅποιοι κτυποῦν τίς πόρτες τῶν πλουσίων χωρῶν. Ἐνας ἀσυγκράτητος καταναλωτισμός, ὁ ὅποιος χαρακτηρίζει ὀρισμένα ἀπὸ τὰ πλέον ἀνεπτυγμένα κράτη, ἐξαντλεῖ ραγδαίως τοὺς πόρους τοῦ πλανῆτῆ μας. Ἡ αὐξανόμενη ἀνισότητα στὸν τρόπο διανομῆς τῶν ἐπίγειων ἀγαθῶν αὐξάνει τὸ αἶσθημα ἀδικίας τοῦ συστήματος διεθνῶν σχέσεων, τὸ ὁποῖο ἀναδύεται.

18. Οἱ Χριστιανικὲς Ἐκκλησίαις καλοῦνται νὰ στηρίζουν τὰ αἰτήματα τῆς δικαιοσύνης, τοῦ σεβασμοῦ τῶν παραδόσεων τῶν λαῶν καὶ τῆς ἐμπράκτου ἀλληλεγγύης μὲ ὅσους ὑποφέρουν. Ὡς χριστιανοί, δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε ὅτι «τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς ἵνα τοὺς σοφοὺς κατασχῆνῃ, καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς ἵνα κατασχῆνῃ τὰ ἰσχυρὰ, καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ Θεός, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ, ὅπως μὴ καυχῆσθαι πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ» (Α΄ Κορ. 1. 27 29).

19. Ἡ οἰκογένεια εἶναι ἓνα φυσιολογικὸ κέντρο τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας. Ἀνησυχοῦμε διὰ τὴν ἰσχύος τῆς οἰκογένειας σὲ πολλὰς χώρες. Οἱ Ὀρθόδοξοι καὶ οἱ Ρωμαιοκαθολικοί, συμμεριζόμενοι τὴν ἴδια ἀντίληψη περὶ τῆς οἰκογενείας, καλοῦμεθα νὰ καταθέτουμε τὴ μαρτυρία τῆς οἰκογενείας ὡς ὁδοῦ πρὸς τὴν ἀγιότητα, ἡ ὁποία ὁδὸς ἀποδεικνύει τὴν ἀμοιβαία πιστότητα μεταξὺ τῶν συζύγων, τὴν προθυμία τους νὰ ἀποκτήσουν παιδιὰ καὶ νὰ τὰ μεγαλώσουν, τὴν ἀλληλεγγύη μεταξὺ τῶν γενιῶν καὶ τὸν σεβασμὸ ἔναντι τῶν ἀδυνάμων.

20. Ἡ οἰκογένεια βασιζέται σὲ γάμο ὡς πράξη τῆς ἐλευθέρως δοσμένης καὶ ἀφο-

σιωμένης ἀγάπης μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικός. Ἡ ἀγάπη σφυρηλατεῖ τὸν δεσμό τους, τοὺς διδάσκει νὰ βλέπει ὡς δῶρο ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Ὁ γάμος εἶναι σχολεῖο ἀγάπης καὶ πίστεως. Λυπούμεθα ὅτι καὶ ἄλλες μορφές τῆς συμβιώσεως ἐξισώνονται σήμερα μὲ τὴν ἔνωση αὐτή, ἐνῶ ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ συνείδηση ἐκδιώκεται ἡ εὐλογημένη ἀπὸ τὴ βιβλικὴ παράδοση ἀντίληψη περὶ πατρότητας καὶ μητρότητας ὡς ἐιδικῆς κλήσεως τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός.

21. Καλοῦμε τὸν καθένα νὰ σέβεται τὸ ἀπαράγραπτο δικαίωμα στὴ ζωῆ. Ἐκατομμύρια βρέφη στεροῦνται τῆς ἴδιας τῆς δυνατότητας νὰ δοῦν τὸ φῶς. Φωνὴ αἵματος τῶν ἀγέννητων παιδιῶν βοᾷ πρὸς Θεόν (Γεν. 4. 10).

Ἡ διάδοση τῆς οὕτως λεγομένης εὐθανασίας ὀδηγεῖ στὸ ὅτι οἱ υπερήλικες καὶ ἀσθενεῖς αἰσθάνονται τὸν ἑαυτό τους ὑπερβολικὸ βάρος διὰ τοὺς συγγενεῖς τους καὶ τὴν κοινωνία ἐν γένει.

Ἐκφράζουμε τὸν προβληματισμὸ διὰ τὴν ὀλοένα καὶ αὐξανόμενη χρῆση βιοϊατρικῶν τεχνολογιῶν παραγωγῆς, διότι ἡ χειραγώγηση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς εἶναι ἡ ἐπιβουλὴ κατὰ τῶν ἀρχῶν τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πλασμένου κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Χρέος μας θεωροῦμε νὰ ὑπενθυμίσουμε τὸν διαχρονικὸ χαρακτήρα τῶν χριστιανικῶν ἠθικῶν ἀρχῶν, οἱ ὁποῖες βασιζοῦνται στὸν σεβασμὸ τῆς ἀξιοπρέπειας τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ κλήθηκε στὴ ζωὴ ἡ ὁποία νὰ εἶναι σύμφωνη μὲ τὸ σχέδιο τοῦ Δημιουργοῦ του.

22. Θέλουμε νὰ ἀπευθύνουμε σήμερα τὸν ἰδιαίτερο λόγο μας πρὸς τὴ χριστιανικὴ νεολαία. Ἐσεῖς, οἱ νέοι, δὲν πρέπει νὰ κρύβετε τὸ τάλαντό σας στὴ γῆ (Ματθ. 25. 25), ἀλλὰ νὰ χρησιμοποιεῖτε ὅλα τὰ θεόδοτα

προσόντα διὰ τὴν ἐδραίωση τῆς ἀλήθειας τοῦ Χριστοῦ στὸν κόσμον, διὰ τὴν ἐφαρμογή στὴ ζωὴ τῶν Εὐαγγελικῶν ἐντολῶν ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὸν πλησίον. Δὲν φοβάσθε νὰ πηγαίnete στὸ ἀντίθετο ρεῦμα, ὑπερασιζόμενοι τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν ὁποία ὄχι πάντα συμμορφώνονται τὰ σύγχρονα ἐκκοσμικευμένα πρότυπα.

23. Ὁ Θεὸς σᾶς ἀγαπᾷ καὶ περιμένει ἀπὸ καθένα νὰ γίνεαι μαθητῆς καὶ ἀπόστολος Αὐτοῦ. Γίνεσθε τὸ φῶς τοῦ κόσμου ὅπως οἱ γύρω σας ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς (Ματθ. 5. 14 16). Μεγαλώνετε τὰ παιδιὰ σας μὲ χριστιανικὴ πίστη, νὰ τοὺς μεταδίδετε τὸ πολύτιμο μαργαριτάρι τῆς πίστεως (Ματθ. 13. 46), τὸ ὁποῖο παραλάβατε κληρονομία ἀπὸ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς προγόνους σας. Μὴ λησμονάτε ὅτι «ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς» (Α΄ Κορ. 6. 20) - μὲ τὸν σταυρικὸ θάνατο τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

24. Τοὺς Ὁρθοδόξους καὶ τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς δὲν τοὺς ἐνώνει μόνον ἡ κοινὴ Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας τῆς πρώτης χιλιετίας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀποστολὴ νὰ κηρύσσουν τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ στὸ σύγχρονο κόσμον. Αὐτὴ ἡ ἀποστολὴ προβλέπει τὸν ἀμοιβαῖο σεβασμὸ τῶν μελῶν τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων καὶ ἀποκλείει κάθε μορφὴ προσηλυτισμοῦ.

Δὲν εἴμαστε ἀνταγωνιστές, ἀλλὰ ἀδελφοί: αὐτὴ ἡ κατανόηση πρέπει νὰ ἀποτελεῖ ἀφετηρία ὅλων τῶν ἐνεργειῶν μας, τοῦ ἐνὸς ἀπέναντι στὸν ἄλλο καὶ τὸν ἔξωθεν κόσμον. Καλοῦμε τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς καὶ τοὺς Ὁρθοδόξους σὲ ὅλες τὶς χώρες νὰ μάθουν νὰ συνυπάρχουν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμοφροσύνῃ ἐν ἀλλήλοις (Ρωμ. 15.5). Εἶναι ἀπαράδεκτη ἡ χρῆσις ἀκατάλληλων μέσων καταναγκασμοῦ τῶν πιστῶν νὰ προχωρήσουν σὲ μία ἄλλη Ἐκκλησία, περι-

φρονώντας τὴ θρησκευτικὴ τους ἐλευθερία καὶ τὶς ἰδικές τους παραδόσεις. Καλοῦμαστε νὰ ἐφαρμόζουμε στὴ ζωὴ μας τὴν ἐντολὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ «εὐαγγελίζεσθαι οὐχ ὅπου ὀνομάσθη Χριστός, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ» (Ρωμ. 15. 20).

25. Ἐλπίζουμε ὅτι ἡ συνάντησή μας θὰ συμβάλει στὴν εἰρήνευση ἐκεῖ, ὅπου ὑπάρχουν τριβές μεταξὺ τῶν Ἑλληνορθῶμων Καθολικῶν καὶ τῶν Ὁρθοδόξων. Σήμερα εἶναι προφανές ὅτι ἡ μέθοδος τοῦ «συνιατισμοῦ» τῶν προηγούμενων αἰώνων, ἡ ὁποία προέβλεπε τὴν προσαγωγὴ μίας κοινότητος στὴν ἐνότητα μὲ τὴν ἄλλη διὰ τῆς ἀποσχίσεως αὐτῆς ἀπὸ τὴν ἰδικὴ τῆς Ἐκκλησία, δὲν ἀποτελεῖ πλέον τρόπο ἀποκαταστάσεως τῆς ἐνότητας. Παράλληλα οἱ ἐκκλησιαστικὲς κοινότητες, οἱ ὁποῖες ἀναδύθησαν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἱστορίας ἔχουν δικαίωμα νὰ ὑπάρχουν καὶ νὰ πράττουν τὸ πᾶν ἀπαραίτητο πρὸς κάλυψη τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τῶν πιστῶν αὐτῶν, ἐπιδιώκοντας εἰρήνη μὲ τοὺς γείτονες. Οἱ Ὁρθόδοξοι καὶ οἱ Ἑλληνορθῶμοι Καθολικοὶ ἔχουν ἀνάγκη νὰ συμφιλιωθοῦν καὶ νὰ ἀναζητήσουν τὶς ἀμοιβαίως ἀποδεκτὲς μορφές συνυπάρξεως.

26. Θλιβόμεθα διὰ τὴν ἀντιπαράθεση στὴν Οὐκρανία, ἡ ὁποία ἡ ἀντιπαράθεση ἤδη στοίχισε πολλὰς ζωές, προκάλεσε ἀναρίθμητα δεινὰ στοὺς φιλήσυχους ἀνθρώπους καὶ βύθισε τὴν κοινωνία σὲ βαθιὰ οἰκονομικὴ καὶ ἀνθρωπιστικὴ κρίση. Καλοῦμε ὅλες τὶς πλευρὲς τῆς συγκρούσεως σὲ σύνεση, κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη καὶ ἐμπρακτεῖς ἐνέργειες οἱ ὁποῖες νὰ ἀποβλέπουν στὴν εἰρήνευση. Καλοῦμε τὶς Ἐκκλησίες μας στὴν Οὐκρανία νὰ ἐργάζονται πρὸς ἐπίτευξη τῆς κοινωνικῆς ὁμόνοιας, νὰ ἀποφεύγουν τὴ συμμετοχὴ στὸν ἀνταγωνισμὸ καὶ νὰ μὴν ὑποστηρίζουν τὴν περαιτέρω ἐξέλιξη τῆς συγκρούσεως.

27. Ἐκφράζουμε τὴν ἐλπίδα στὴν ὑπέροξη βασιλεία τοῦ σχίσματος μεταξὺ τῶν Ὁρθόδοξων πιστῶν στὴν Οὐκρανία μὲ βάση τὴν εἰρήνη καὶ ὁμοιοῖα συνύπαρξη ὅλων τῶν Ὁρθόδοξων χριστιανῶν στὴν Οὐκρανία, ἐνῶ οἱ Ρωμαιοκαθολικὲς κοινότητες τῆς χώρας νὰ συνεργοῦν σὲ αὐτὸ προκειμένου νὰ ἀναδειχθεῖ πλέον ὀλοφάνερη ἡ χριστιανική μας ἀδελφότητα.

28. Στὸ σύγχρονο κόσμος, ὁ ὁποῖος εἶναι πολὺμορφος καὶ εἶναι ἐνωμένος διὰ τῆς κοινῆς τύχης, οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ καὶ οἱ Ὁρθόδοξοι καλοῦνται νὰ συνεργάζονται ἀδελφικὰ διὰ νὰ κηρύξουν τὸ Εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας διὰ μία κοινὴ μαρτυρία τῆς ἠθικῆς ἀξίας καὶ γνήσιας ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου «*Ἦνα ὁ κόσμος πιστεύῃ*» (Ἰω. 17. 21). Αὐτὸς ὁ κόσμος, ὅπου ὑπονομεύονται ραγδαίως πνευματικὰ θεμέλια τῆς ἀνθρώπινης ὑπάρξεως, περιμένει ἀπὸ μᾶς μία χριστιανικὴ μαρτυρία σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς προσωπικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας ἐξαρτᾶται ἐν πολλοῖς ἀπὸ τὸ ἔαν σὲ αὐτὴ τὴν κρίσιμη ἐποχὴ μπορέσουμε ἀπὸ κοινοῦ νὰ καταθέσουμε τὴ μαρτυρία τοῦ Πνεύματος τῆς ἀληθείας.

29. Σὲ αὐτὸ τὸ θαρραλέο κήρυγμα τῆς ἀλήθειας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς σωτηριώδους Καλῆς εἰδήσεως νὰ μᾶς ἐνδυναμώνει ὁ Θεὸς ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Κύριος καὶ ὁ Σωτὴρ μας, ὁ Ὅποιος μᾶς στηρίζει πνευματικὰ μὲ τὴν ἀπευθεῖ παραγγελία Αὐτοῦ: «*Μὴ φοβοῦ τὸ μικρὸν ποίμνιον· ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν*» (Λουκ. 12. 32).

Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ πηγὴ χαρᾶς καὶ ἐλπίδας. Ἡ πίστη σὲ Αὐτὸν μεταμορφώνει τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν πληροῖ μὲ νόημα. Αὐτὸ τὸ ἔζησαν ὅλοι διὰ τοὺς ὁποίους μποροῦμε νὰ ποῦμε μὲ τὰ λόγια τοῦ Ἀπο-

στόλου Πέτρου: «*Οἱ ποτε οὐ λαός, νῦν δὲ λαός Θεοῦ, οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν δὲ ἐλεηθέντες*» (Α΄ Πέτρ. 2. 10).

30. Πλήρεις εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν δωρεὰ τῆς ἀμοιβαίας κατανοήσεως, τῆς φανερωθείσης κατὰ τὴ συνάντησή μας, στρεφόμεθα μὲ ἐλπίδα πρὸς τὴν Παναγία Θεομήτορα, δεόμενοι πρὸς Αὐτὴν δι' ἀρχαίας εὐχῆς: «*Ὑπὸ τὴν σὴν εὐσπλαγχνίαν, καταφεύγομεν, Θεοτόκε Παρθένε*». Ἡ Ὑπερευλογημένη Παρθένος Μαρία διὰ τῆς πρεσβείας Αὐτῆς ἐνδυναμώνει τὴν ἀδελφότητα τῶν πάντων, ὅσοι τιμοῦν Αὐτὴν, ὥστε κατὰ τὴν ὥρα, τὴν ὁποία θὰ ὀρίσει ὁ Θεός, νὰ συναχθοῦν αὐτοὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμοφροσύνῃ ὡς ἓνας λαὸς τοῦ Θεοῦ πρὸς δόξαν τοῦ ὀνόματος τῆς Ὁμοουσίου καὶ Ἀδιαιρέτου Τριάδος!

Κύριλλος, Πατριάρχης πασῶν τῶν Ρωσιῶν
Φραγκίσκος, Ἐπίσκοπος Ρώμης,
Πάπας τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας

Ἐν Ἀβάνα (Κούβας) τῇ 12ῃ Φεβρουαρίου 2016

(πηγή: <https://mospat.ru/gr/2016/02/13/news128178/>)

ΜΑΡΤΙΟΣ 2016: Ἐκδημία τοῦ Δρ. Θεολογίας Κωνσταντίνου Γιοκαρίνη

Στὴν ἀρχὴς Μαρτίου τὸ Τμήμα Θεολογίας τοῦ ΑΠΘ ἀπόλεσε ἓνα σημαντικό του ἐπιστημονικὸ στέλεχος, τὸν διδάκτορά του Κωνσταντῖνο Γιοκαρίνη, ὁ ὁποῖος ὑπὸ τὴν καθοδήγηση τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Νικολάου Μαρτσούκα προσέφερε στὴν παγκόσμια θεολογικὴ ἐπιστῆμη τὴν πρώτη Ὁρθόδοξη ἐπιστημονικὴ θεώρηση τοῦ φλέγοντος ζητήματος τῆς εισόδου ἢ μὴ τῶν γυναικῶν στὴ μυστηριακὴ ἱερωσύνη (*Ἡ ἱερωσύνη τῶν γυναικῶν στὸ πλαίσιο τῆς Οἰκουμενικῆς Κίνησης*, 1995). Τὸ θέμα αὐτὸ συνέχισε νὰ τὸν ἀσχολεῖται γιὰ πάνω

ἀπὸ δέκα χρόνια μὲ πολλές δημοσιεύσεις σὲ ξένα περιοδικὰ μέχρι καὶ τὴ μεταδιδακτορική του μονογραφία, *Τὸ ἔμφυλο ἢ ἄφυλο τοῦ σαρκωθέντος Χριστοῦ*, 2011.

Ὁ Κωνσταντῖνος Γιοκαρίνης, ἐκτὸς ἀπὸ διδάκτωρ Θεολογίας τοῦ ΑΠΘ, σπούδασε καὶ στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, Νομικὰ στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Θεσσαλονίκης, Κοινωνιολογία στὸ Monash University τῆς Μελβούρνης καὶ Παιδαγωγικὰ στὸ New England Univeristy τοῦ Σίδνεϋ. Δίδαξε ἐπὶ μίᾳ ὀκταετίᾳ στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ καὶ στὸ Παιδαγωγικὸ Τμῆμα Δημοτικῆς Ἐκπαίδευσης τοῦ ΕΚΠΑ. Ἔλαβε μέρος σὲ πολλὰ θεολογικὰ συνέδρια τῶν Θεολογικῶν Σπουδῶν στὸ Ἐξωτερικὸ καὶ στὴν Ἑλλάδα. Πρόσφατα ἐτοίμασε πρὸς ἔκδοσιν ὀγκωδέστατη μελέτη γιὰ τὴ οἰκονομία μὲ θέμα: «Οἱ θέσεις καὶ ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας γιὰ μίᾳ δίκαιη καὶ βιώσιμη οἰκονομία».

ΜΑΡΤΙΟΣ 2016: Ἀθήνα, Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, Ἱερωνύμου, πρὸς τὸν Γενικὸ Γραμματέα τοῦ Παγκόσμιου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν (ΠΣΕ), δρᾶ Olav Fykse Tveit.

Letter to WCC general secretary from Hieronymos, Archbishop of Athens, addressing the refugee crisis

31 March 2016
(Translation from Greek)

Rev. Olav Fykse Tveit
General Secretary of the WCC, Geneva
Reverend,

With a deep sense of responsibility and with great pain of heart, the Holy Synod of the Church of Greece follows the endless tribulations of the refugees flooding our

small country. In their long and difficult journey from war to peace, hundreds of thousands of suffering refugees cross, under dramatic circumstances, our country, distressed and drained as a result of the economic crisis.

Aware of the gravity of the situation, our Holy Synod makes an appeal to you, so that people of the international community with institutional authority, good will, respected voice and social influence, will join forces to solve the greatest problem and wave of refugees on European soil since World War II.

Armed confrontations, civil hostilities, economic interests, poverty and growing injustice in the broader Mediterranean area continue to push millions of fellow human beings to an uncertain and dangerous journey which, very often, has a tragic end. Our seas have become liquid graves. Our islands and our people stand with moving altruism on the side of the desperate.

The Church of Greece, deeply saddened by the hecatomb of victims produced by the war and the need to seek refuge, pray for the souls of the innocent victims, for the healing of the painful consequences of armed conflicts, and for the restoration of peace in the whole world.

We therefore call you to deploy, according to your institutional authority, all possible efforts so that the civil war (“brother-killing war”) in the broader area of Syria comes to an end, that people and families are no more uprooted from their ancestral homeland, and that those who are already living as refugees be assisted to overcome their pains.

Through its diaconal organizations and its institutional structures, the Church of Greece continues to offer support, contributing to the relief of the afflicted refugees. This is what we have been doing

as a church throughout our bi-millennial history, this is what we are doing today and this is what we will continue to do in the future, to the extent our limited resources and the big generous heart of our people allow us to do.

However, we share the view of the Hellenic government, and believe that our small country, exhausted from the years-long economic crisis, is not in a position to confront alone this major refugee issue. For this reason, substantial interventions are imperatively needed. We consider that the manifestation of European solidarity, first of all through the re-examination of the decision to close the borders, but also through substantial efforts to eliminate the root causes of the refugee crisis, should be undertaken.

Reverend,

In the context of the present crisis there is a frequent reference to a budgetary/financial crisis. It would be very sad that we experience together something worse and something nobody would desire, namely the bankruptcy of the fundamental values of the European spirit and the principles that build the European Union. Despite the diaconal support of the Church of Greece, the Hellenic government does not have the power to handle this crucial matter alone. We believe that solutions do exist and that it is our sacred duty to act responsibly.

Our church has the responsibility of carrying and amplifying the voice of those who ask our assistance, of condemning any attempt to demean and degrade the sacred character of the human person, of stating our pain for everything that torments human beings, of serving and assisting every fellow human with all our strength and our might.

Within the broader community of European churches, to all those that remain faithful to the principles of the founders of the European journey, our discourse would constitute a hopeful sign of cooperation and reconciliation, an appeal to unity and wisdom, a declaration of peace and fraternity. Under the present unfavourable circumstances, to assist and complement one another would be the absolute priority. It is imperative that peace reigns, wisdom prevails, European solidarity is achieved and cooperation of all parties is secured.

We trust that, with your acute sense of discernment, you will recognize the weight of what we have exposed here. We are therefore looking forward to your receptiveness and substantial intervention. With such a good hope, we thank you in advance and wish you God's help in the exercise of your important duties and remain with deep esteem and great honour.

Hieronymos II, Archbishop of Athens
and All Greece

Στη σύνταξη τῶν «Θεολογικῶν Χρονικῶν» συνεργῶσθησαν ὁ Νικόλαος Ἀσπρούλης, ἡ Αἰκατερίνη Τσαλαμπούνη καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Μπελέζος.